ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓު

[2021] SC 62

2020/SC-A/76

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ އަބްދުﷲ ޢަލީ

ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝާ ޝުޖޫން މުޙައްމަދު

ފަނޑިޔާރު ޙުސްނުއް ސުޢޫދު

ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ރަޝީދު ޙުސައިން

ނިމުނު ތާރީޚު

20 ޖޫން 2021

އިސްތިއުނާފު ހުށަހެޅުން ޤަޟިއްޔާ

2019/HC-A/188

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

ޤާނޫނީ ވަކީލު: ސީނިއަރ ޑެޕިއުޓީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޢާއިޝަތު މުޙައްމަދު

ޑެޕިއުޓީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ އަޙްމަދު ނަޢުފަލް،

ޑެޕިއުޓީ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ފަރަހަނާޒް މުޙައްމަދުދީދީ

އިސްތިއުނާފު ޙަވާލުވާ ފަރާތް

ޢަބްދުﷲ އަލީ، ދަފްތަރު ނަންބަރު ދސ 4133

ޤާނޫނީ ވަކީލު: އިބްރާހީމް ޝަމީލް، ޕްރައިވެޓް ޕްރެކްޓިޝަނަރ

ޖިނާއީ - ކޯޓު އަމުރު - ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 48 އަދި 49 ވަނަ މާއްދާ، އަމިއްލަ ނަފްސާދޫކޮށް ބަޔާން ދިނުމުގެ ޙައްޤު - ކޯޓު އަމުރު އެންމެނަށްވާ ގޮތް - އަމުރުގައި އެންމެނަށްވާ މުއްދަތު ކަނޑައެޅުން - ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ހުރި ބަންދެއްގެ ބަލްސާލު - ބަޔާނު - ސުވާލުކުރުން- ޤަބޫލުކުރުން އޮތް ނުހެއްދުމާ

بسم الله الرحمن الرحيم

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ ޢަބްދުﷲ ޢަލީ

[2021] SC 62

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝާ ޝުޖޫން މުޙައްމަދުގެ ރައުޔު (ފަނޑިޔާރު ޙުސްނުއްސުޢޫދު އަދި ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ރަޝީދު ޙުސައިން ތާއީދު ކުރައްވާފައި)

ތަޢާރުފު

1. މިއީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/188 ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށްޓަކައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް (މީގެފަހުން "ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފު ކުރާ ފަރާތް") ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުން، ދަފްތަރު ނަންބަރު ރބސ 4133 / މާލެ، ޢަބްދުﷲ ޢަލީ (ދިވެހި ރައްޔިތެއްކަން އަންގައިދޭ ކާޑު ނަންބަރު A038288) (މީގެ ފަހުން "އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތް" ނުވަތަ "ޢަބްދުﷲ ޢަލީ") ގެ މައްޗަށް ރައްދުވާ ގޮތަށް، މި ކޯޓަށް ބެލި އިސްތިއުނާފީ މައްސަލައެކެވެ.

ޝަރީޢަތް ކޯޓުގައި ކަންހިނގާފައިވާ ގޮތް

2. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ ބޭނުންކުރުމަށް ސަރުކާރުން 2018 ވަނަ އަހަރު ދިވެހި ސަރުކާރަށް ހަދިޔާކޮށްފައިވާ މާސެޑީޒް ބެންޒް S600 (Mercedes Benz S600) ކާރަކީ އަމިއްލަ ފަރާތެއްގެ ނަން މަތީގައި ރަޖިސްޓްރީކޮށްފައިވާ ކާރެއްގެ ގޮތުގައި ދެއްކުމަށް [illegible] ކަސްޓަމްސް ސަރވިސްއިން ޑިކްލަރޭޝަން ޕްރޮސެސްކޮށްފައިވަނީ، އެ ސަރވިސްގެ ޑައިރެކްޓަރ ޖެނެރަލްގެ ހައިސިއްޔަތުން ކ.މާލެ / ދަފްތަރު ނަންބަރު ރބސ 4133 ޢަބްދުﷲ ޢަލީ، އޭނާގެ މަޤާމުގެ ނުފޫޒު ބޭނުންކޮށްގެން ނާޖާއިޒު ފައިދާއެއް ހޯދިދިނުމަކަށް ތުހުމަތު

ކުރުވުނެވެ. އަދި އެ ތުހުމަތާ ގުޅިގެން، އަބްދުﷲ އަޙީ ބޭނުންކުރާ މުޤައްރިބް ޤާނޫނުތަކާއި، ޤާނޫނުތަކުގެ ބޭނުންކުރާ ސިވިލްކޯޓުތަކާއި، ފެމިލީ ކޯޓުތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ހުރިހާ މައްސަލަތައް (ޗާޓާ) އާއި، އެ ޤާނޫނުތަކުން ކޯޓުފައިވާ އެންގުމަކީ މުވާސަލާތީ މުއާމަލާތްތަކަށް ފޮނުވެފެސް ބްރިޖް ސަރުވިސްގެ ޓްރާންސިޕޯ ޒައިރޯކޯޑްރޫމް ޑްރޮޕިރޫޓް އުޕެސޯބްރޯކޯޑް ކުރަމަށް (އުޕަމަން)، އެންޑި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން ބޭނުންވާ ތަކެއްޗާއި މައްސަލަތައް (ޤާނޫނުތަކާއި، އެ ޤާނޫނުތަކުގެ ބޭނުންކުރާ ސިވިލްކޯޓުތަކާއި، ފެމިލީކޯޓުތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ޖިންސް ނަންބަރު، ޓްރެކް ކޯޑް، ޖުޑިޝަން، ޖިނާޔަތްޖަރީމާތް، ޓްރާންސްފަރ ރިކޯޑްސް) އެ ފަރާތަށް ދިނުމަށް އަބްދުﷲ އަޙީގެ މައްޗަށް ކުރިމަތިލާ ކުށުގެ ނަންބަރު 145-J/ECA/2019/45 (28 ފެބްރުއަރީ 2019) ކުށް އަމުރުން (މިގެ ފަހުން "ކުރިމަތިލާ ކުށުގެ ކުށް އަމުރު") އަމުރުކޮށްފައިވެއެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނިންމުން

3. ކުރިމަތިލާ ކުށުގެ ކުށް އަމުރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް އިސްތިއުނާފުކުރެވުމުން، އެ މައްސަލަ ބެލި ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/188 ފައިސަލާގައި ހުކުމް ކޮށްފައިވަނީ، އެ އަމުރަކީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ނެރެފައިވާ އަމުރެއް ކަމުގައި ހައިކޯޓުގައި މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އަޣުލަބިއްޔަތުން ކަނޑައަޅައި، އެ އަމުރު ބާތިލްކޮށްފައެވެ.

4. އިސްވެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ އަންނަނިވި ސަބަބުތަކާ މައްޗަށް ބިނާކޮށްކަން އެ ކުށުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/188 ފައިސަލާ ނިމުނުގޮތުގެ ރިވިއުގެ އެދިގެން އޮވެއެވެ.

4.1. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[1] 49 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި ހަނުހުރުމުގެ ޙައްޤުގެ ދާއިރާގެ ނުވަތަ އަމިއްލަ ނަފްސާދެކޮޅަށް ބަޔާން ނުދިނުމުގެ ޙައްޤުގެ ތެރޭގައި، އެ ޤާނޫނުގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ޙާލަތުގެ ދާއިރާއިން ބޭރުން، ވަކި އެއްޗެއް އޮތް ތަނެއް ނުވަތަ ވަކި ތަނެއް ހުށަހެޅޭގޮތް ނުވަތަ ތަޙުޤީޤަކަށް ނުވަތަ ޗާސްޝީޓެއް ނުވަތަ ވަކި ތަނެއް ހުށަހަޅާ ނަންބަރުތަކެއް ނުވަތަ ވަކި އެކައުންޓެއް އެއީ އެކައުންޓެއްކަން ބެންކުންޖެހުން ނުހިމެނޭކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާތީ އާއި، މި މައްސަލައިގައި އަބްދުﷲ އަޙީ އާއި މުޙައްމަދު ޝިޔާމާ ދެމެދު ވައިބަރއިން ކުރެވިފައިވާ މުޙާދަޘާތަކޭ، މި މައްސަލައިގައި ޝަރީޢަތަށް ހުށަހެޅި މާއްދީ ހެއްކާއި އަބްދުﷲ އަޙީމާ ގުޅުވާލެވޭން ޒާތީހައިސިއްޔަތުން އަބްދުﷲ އަޙީމްގެ ފޯނާއި ފޯނުގެ ޑޭޓާ ބެލުމަށް ޕްރޮސީޑިއުރުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުން ކޮންޓެންޓްވާ އަމުރަކީ، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 49 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން މި ހައްޤު ހަނިކުރެވިފައިވާކަން އެ މާއްދާގެ (ރ) އަށް ބެލުމުން އެނގޭކަމާއި އަދި މިކަން ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2017/HC-A/334 ޤަޟިއްޔާ[2] ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން[3]؛

4.2. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅި ފޯމުގައި[4] ކޯޓު އަމުރަށް އެދިފައިވަނީ 12 (ބާރަ) ދުވަހުގެ މުއްދަތަކަށް ކަމުގައި ވިޔަސް، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ތަކެތި ހިފެހެއްޓުމުގެ ހުއްދަ ދީފައިވަނީ 30 (ތިރީސް) ދުވަހުގެ މުއްދަތެއް ކަމާއި، މި މުއްދަތަކީ އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން އެދުނު މުއްދަތަށްވުރެ 18 (އަށާރަ) ދުވަސް އިތުރު މުއްދަތެއް ކަމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ތަކެތި ހިފެހެއްޓުމުގެ

1 ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)
2 ޕްރޮސެކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަބްދުﷲ ރިޔާޒު
3 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ރިޕޯޓުގެ އަޕީލަށްބައްލަވާ ޚަރަދުގެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގެ (ނ) ގައި އިޝާރާތްކޮށްފައިވާ ގޮތް.
4 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 145-J/ELF/2019/45 " ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ފޯމު"

ހުއްދަ ދީފައިވާ މުއްދަތަކީ ޤާސިމް އިބްރާހީމް ވ. މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސް[5] ގައި ސުޕްރީމް ކޯޓުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ސަބަބުތަކުގެ ދާއިރާގެ ތެރެއިން ހުއްދަވާ މިންވަރަށްވުރެ އިތުރު މުއްދަތެއް ކަމަށާއި، އެފަދައިން މުއްދަތު އިތުރު ކުރުމަކީ ފަސޭހަކަން ލިބިގެންވާ ބާރެއްކަމަށް ބަލާނެ ޤާނޫނީހަމައެއް ނެތްކަން؛

4.3 އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ހުށަހަޅާފައިވާ އަބްދުﷲ ޔަޒީދު މައްޗަށް ތުހުމަތު ކުރެވޭ މައްސަލައާ ގުޅިގެން އަބްދުﷲ ޔަޒީދު ފޯނު ހިފެހެއްޓުމަށާއި، އެ ފޯނުން އަދި އެ ފޯނުގައި ހިމެނޭ އެއްވެސް އެޕްލިކޭޝަނެއް ހުޅުވުމަށްޓަކައި ޕިން ޕެޓަރނެއް، ކޯޑެއް، ފިންގަރ ޕްރިންޓް ނުވަތަ ފޭސް ރިކޮގްނިޝަން ބޭނުންވާނަމަ، އެތަކެތި ހޯދުމަށްކަން އެނގެން އޮންނަނީ، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން ހިފެހެއްޓުމަށް އެދިފައިވާ އަބްދުﷲ ޔަޒީދު ކޮން ފޯނެއްކަމާއި ކޮން ސިމްކާޑެއްކަން އެނގެން ނެތްކަމާއި، ކޯޓު އަމުރަށް އެދުނުއިރު އެދިފައިވަނީ އަބްދުﷲ ޔަޒީދު ފޯނު ހޯދައި، އެ ފޯނުގައިވާ އެޕްލިކޭޝަންތަކުގެ އެކްސެސްއެއް ހުރުމަކަށް އެނގެން އޮތުމުން، އެއް ފަރާތަކުން ފޯނު ވުރެ ގިނަ ފޯނު ގެންގުޅުމުގެ ފުރުޞަތު އޮންނާތީ، މިފަދައިން ނެރޭ އަމުރުގެ މަޤްޞަދު ޙާޞިލްވާނީ ތަހްޤީޤު ކުރާފަރާތުން ހޯދަން އުޅެނީ ކަން ފުށުއަރާކަން އަމުރަށް އެދުމުން ކަމުގައިވާތީ، އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ކޯޓު އަމުރުގައި އަބްދުﷲ ޔަޒީދު "މޮބައިލް ފޯނުތަކާއި" އެ ފޯނުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ސިމްކާޑުތަކާއި، ޑެބިޓްކާޑުތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ޕިން ނަންބަރު، ޕިން ކޯޑު، ޕެޓަރން، ފިންގަރޕްރިންޓް، ފޭސް ރިކޮގްނިޝަން ދިނުމަށް އަމުރުކޮށްފައިވާ ރަނގަޅު ނޫންކަން؛

[5] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2010/SC-A/19 ޤަޟިއްޔާ

4.4. ޝަރީޢަތުކުރުމާބެހޭ ޖިނާއީ އިޖްރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލުތަކުގައި ކޯޓުން ނެރޭ އަމުރު އޮންނަންވީ ގޮތުގެ ނަމޫނާ ހިމަނާފައިވާ ހިނދު، އަދި އެ ގަވާއިދުގެ 212 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ (1) އަށް ބުނުމުން، އެފަދަ އަމުރު ނެރުމަކާއި ތަންފީޛުކުރުމަށް ބަލާލެވިފައިވުމުން، އަދި އިސްތިއުނާފު މި ކުރެވޭ އަމުރު އޮތީ ގަވާއިދުގައި ހިމަނާފައިވާ ނަމޫނާއާ އެއްގޮތަށް ނޫންކަމުން، އެ ނޫންގޮތަކަށް އޮންނަ އަމުރުތަކަށް ޤާނޫނީ ބާރުލިބިނުދޭ އެކަމުން ޤާނޫނީ ނުރަނގަޅު ނަތީޖާތަކެއް ނުކުމެދާނެ އެކަށީގެންވާ ކަމެއްކަން؛ އަދި

4.5. ޢަބްދުﷲ ޒަކީ އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްއަށް ތަޙުޤީޤު ބަލާން ނުފޮނުވާ ތުހުމަތުތަކާއި، އޭނާ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން، އިސްތިއުނާފު މިކުރާ އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމަށް ކަމަށާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 53 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން، ޤާނޫނީ ވަކީލެއްގެ އެހީތެރިކަން ބޭނުންކުރުމުގެ ކުރިން ހިނދެއްގައި ވަކީލެއްގެ އެހީތެރިކަން ހޯދުމަށް ކުރިން މިހަކަށް ބަންދުކުރެވިފައިވާ ހިނދު، މިހެން ބަލާފާސް ކުރުމުގެ އަމުރެއް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ކުރިން އެފަދަ ޤާނޫނީ އެހީތެރިކަން ލިބިދޭނެގޮތަށް އެ މާއްދާ މަނާކުރުމަކީ ދިމިވަކާއި ކުރިމަތިވެދާނެ ކަމެއްކަމުން، ކޯޓުތަކުން ނެރޭ އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމުގެ ކުރިން ޤާނޫނީ އެހީތެރިކަން ލިބިދެވޭނެގޮތް އެ މާއްދާ މަނާކުރުމަކީ މާއްދާގެ މަޤްޞަދުކަމަށް ޤަބޫލުކުރުމަށް ނަގަވާސް، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަނުގެ ފަރާތުން ޢަބްދުﷲ ޒަކީ ޕްރޮސިކިއުޓްކުރި ތަހުޤީޤުކުރުމުގެ ނަމޫގައި އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައި މިވާ ކޭސް އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމަށް ކަމަށް އެ ކޮމިޝަނުން ދިފާޢުގެ ފަރާތްތަކުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލިސްގައި ބުނެފައިވާތީ، ކޯޓު އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމުގައި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން ޢަމަލުކޮށްފައިވާ ތަރުތީބަށް ނޫންކަން.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކޮށްފައިވާ ނުކުތާތަކާއި އެ ނުކުތާތަކަށް ދީފައިވާ ޖަވާބު

5. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/188 ޤަޟިއްޔާ ނިންމާފައިވަނީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ކަމަށްބުނެ، އެ ޤަޟިއްޔާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް މައިގަނޑު 6 (ހަޔެއް) ސަބަބެއް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. އެއީ:

5.1. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 211 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގައިވާ ނަމޫނާއާ ކަނޑައެޅިގެން އެއްގޮތަށް ކޯޓު އަމުރު އޮންނަންވާނެކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާގައި ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް އަދި ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަރީފުގެ ރައުޔު (މިގެ ފަހުން "އަޣުލަބިއްޔަތުގެ ރައުޔު")ގެ (ބ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ، މަނަކުރުމުގެ ހުކުމެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ[6] 15 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާ ސަބަބު؛

5.2. އަޣުލަބިއްޔަތުގެ ރައުޔުގެ (ނ) ގައި، ކޯޓު އަމުރު ގުދުވިރާކޮށް ލިބިގަތުމަށް އެދުނީ ޢަބްދުﷲ ޢަލީގެ ކޮން ފުށުއަރާކަން ބަޙުސްކުރަން ޖެހޭނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142 ވަނަ މާއްދާއާއި، ކަސްޓަމްސްގެ ޤާނޫނުގެ[7] 5 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށްކަމަށާއި، އަދި އެގޮތަށް މަނަކުރުމުގެ ހުކުމެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 25 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާ އާއި 36 ވަނަ މާއްދާއަށް ރިޢާޔަތްކުރުމަކާ ނުލައިކަމަށް ބުނެ ހުށަހަޅާ ސަބަބު؛

[6] ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (ކަސްޓަމްސްގެ ޤާނޫނު)

[7] ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (މަނަކުރުމުގެ ހުކުމެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ޤާނޫނު)

5.3. މައްސަލައިގެ ތަފްޞީލުގައި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން އޮޅުވާލާފައިވާކަމަށް އަށްޓަބިއްލަތު ރަށްޓުގެ (ބ) ގައި ނިސްބަތްވެފައިވާ މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބާރުންނުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 202 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ނ) އާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ސަބަބު؛

5.4. ކޯޓު އަމުރުގައި އުޅިފައިވާ މުއްދަތަށްވުރެ އިތުރު މުއްދަތަކަށް ކޯޓު އަމުރު ދޫކުރުވުނުކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ސަބަބު؛

5.5. ކޯޓު އަމުރު ނެރެފައިވާ ސަބަބުތައް ހުއްދަކުރާ މިންވަރަށްވުރެ އިތުރަށް ކަމާއި، އޭގެ ނަތީޖާއަކީ ކޯޓު އަމުރު މުޅިއަހަރަށް ބާކީކުރެވުނުކަމަށް އަށްޓަބިއްލަތު ރަށްޓުގެ (ނ) ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 68 ވަނަ މާއްދާއާ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނުގެ 77 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ސަބަބު.

6. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/188 ފަސްލުއާ ނިސްބަތްވެފައިވާ ޝަރުޢީ ދަޢުވާ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ސަބަބުތަކަށް ރައްދުދިނުމުގެ ގޮތުން ޢަބްދުﷲ ޢަލީގެ ފަރާތުން މައިގަނޑު 7 (ހަތެއް) ނުކުތާއެއް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.

6.1. ކޯޓު އަމުރު އޮންނަންވާނީ ޝަރީޢަތްކުރުމާ ބެހޭ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ ނަމޫނާއާ އެއްގޮތަށް ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވުމުން އެ ނޫން ފޯމެޓަކަށް އަމުރު ނެރުމަކީ އެ ގަވާއިދުގައި ލާޒިމުކޮށްފައިވާ ކަމަކާ ޚިލާފުވުން ކަމުގައިވާތީ، އެ ނަމޫނާއާ ޚިލާފަށް އަމުރު ނެރުމުގެ އިޚްތިޔާރު ލިބިގެންނުވާކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ ޤާނޫނާ އެއްގޮތަށް ކަމަށްބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާ؛

6.2. ކޯޓު އަމުރު ހޯދުމަށް ހުށަހެޅި ފޮތުގައިވަނީ އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާފަރާތުގެ ފޯނު (އެންމެ ފޯނެއް) ހިފެހެއްޓުމަށްކަން އެނގޭއިރު، އެ އަމުރުގައި ހޯދަން އެދޭ ވަކި ފޯނެއްގެ ތަފްސީލު ބަޔާންކުރުމަކާ ނުލައި "ފޯނުތައް" ހިފެހެއްޓުމަށް އަމުރު ނެރެފައިވުމަކީ އެކަމުގެ ސަރަޙައްދެއް ނެތި ނެރެފައިވާ އަމުރެއް ކަމުގައިވާތީއާއި، އޭގެ ނަތީޖާއަކީ އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ އަސާސީ އެހެނިހެން ޙައްޤުތަކަށް ސަރަޙައްދެއް ނެތި ހިފެހެއްޓުން ހުއްދަކުރުން ކަމުގައިވާތީ، ހައިކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 69 ވަނަ މާއްދާއާއި 68 ވަނަ މާއްދާގެ އަލީގައި ބާޠިލު ނިންމުމެއްކަން އެނގޭކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާ؛

6.3. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަށް އަމާޒުކޮށް ފަނޑިޔާރުން ކުރި ސުވާލުތަކުގެ ތެރެއިން، އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުން އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަށް ޙާޟިރުވެ، ކޯޓު އަމުރު ދެއްކުމުން ޙަވާލުކޮށްފައިވަނީ އެންޓި-ކޮރަޕްޝަނުން ހޯދަން ބޭނުންވާ ފޯނުތަކުން އެނގޭތޯ ކުރެވުނު ސުވާލުގެ ޖަވާބުގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ ފޯނުގެ IMEI ޓެލެކޮމިއުނިކޭޝަން މެދުވެރިކޮށް ކުރިން ބަލާފައިވާ ކަމަށާއި، ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ޙަވާލުކުރި ފޯނަކީ އެ ފޯނުކަން ފޯނުގެ IMEI ބަލައިގެން ތަޙްޤީޤުކުރެވުނު ކަމަށް ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން ބުނެފައިވާތީ، ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހެޅިއިރު ހޯދަން ބޭނުންވާ ފޯނަކީ ކޮބައިކަން ނޭނގޭ ކަމަށް ނުވަތަ ބެލުމުގެ ފުރުޞަތު އެފަދަ ނެތް ކަމަށް ބުނުމަކީ ބަރުދަނާ ހުއްޖަތެއް ކަމަށް ބަލަން ހުށަހެޅި ނުކުތާ؛

6.4. އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަށް އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތް ޙަވާލުކޮށްފައިވަނީ ތަޙްޤީޤަށް ކަމަށް ބޭނުންކަމަށްވެސް، އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމުގެ ނިޔަތުގައި އެކަން

އެފަރާތަށް ނާންގާކަށް އެނގޭއިރު، އަދުލު ތަންފީޛުކުރުމުގައި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަނުން ޢަމަލުކޮށްފައިވީ ހޮސްޕިޓަލްގައި ނޫންކަންއެނގޭ ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާ؛

6.5 ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި "މި މާއްދާގެ ދަށުން ހިފަހައްޓާފައިވާ އެއްޗެއް ވަކި މުއްދަތަކަށް ހިފެހެއްޓުމަށް އަމުރުކުރުމަށް ކަމާބެހޭ ކޯޓަކަށް ތަދުބީރު އެއްވެސް ބާރަކަށް އުނިކަމެއް ނާންނާނެއެވެ." މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމަކީ ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހަޅާ ފަރާތުން އެދޭ މުއްދަތަށްވުރެ ދިގު މުއްދަތަކަށް ކޯޓުން އަމުރު ދިނުމަށް ބާރު ލިބިދޭކަމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަދައިން މާނަ ނުކުރެވޭނެ ކަމަށާއި އެފަދައިން މާނަ ކުރާކަމަށްވާނަމަ އެއީ ޖިނާއީ ޤާނޫނަށް މާނަކުރުމުގެ އާއްމު ޤަވާޢިދުތަކާ ޚިލާފަށް މީޢާން ޤަސްދުވާގޮތަށް ޤާނޫނު މާނަކުރުމުގެ އުސޫލާވެސް ޚިލާފުވެފައި ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާ؛

6.6 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 52 ވަނަ މާއްދާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ކޯޓު އަމުރަށް އެދުމުން، އަމުރު ނެރުމުގައި ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ޙާލަތު އިޖުރާއަތާ ހިމާޔަތްވާނަމަ، އެ ކޯޓު އަމުރު މުޤާރަނާކުރަން ނުވަތަ އިސްތިޢުނާފީ މަރުޙަލާގައި ފަރުވާއަން އެދުމުގެ ބަދަލުގައި އަމުރު ތަންފީޛުކޮށް ހުރި އެއީ ޤާނޫނާ ޚިލާފު ހުރި ކަމުގައި ބެލެވޭނެކަމަށާއި، އެފަދަ ހުރި ބަޔައިގެން ރިޢާޔަތްކުރުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 52 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފުކަމެއް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާ؛ އަދި

6.7 ކުރިމަތިވާ ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން އިސްތިޢުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތުގެ މުބާއިލް ފޯނުތަކާއި، ފޯނުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ސިމްކާޑުތަކާއި، މެމޮރީކާޑުތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ޕިން ނަންބަރު، ޕޮކް ކޯޑު، ޕެޓަރން، ފިންގަރޕްރިންޓް، އަދި ޕާސްވޯޑް ކޮމްބިނޭޝަން ދިނުމަށް އަމުރުކޮށްފައިވީ އަމިއްލަ ނަފްސާ ދެކޮޅަށް ބަޔާން ނުދިނުމުގެ ޙައްޤާއި،

ހަށްހުރުމުގެ ބަދަލު ނިޔާއެއްގެ ނެރުމުން ގޮތަށް އަދި މިނިވަން ބަޔާން ޖިނާއީދީ
މުޖުތަމަޢުގެ އަމަލުތަކާ އުސޫލާ ހިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާ.

ގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ ކަންކަން

7. މި މައްސަލައިގައި ގޮތް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ މައިގަނޑު ކަންކަމަކީ:

7.1. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރު އޮތީ ޤާނޫނުގައި ބުނާ ނަމޫނާއާ އެއްގޮތަށް ނޫންކަމުން އެ އަމުރަށް ޤާނޫނީ ބާރުލިބެން ދޫން ނުޖެހޭކަން ކަމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ރަނގަޅުކަން ނުވަތަ ނޫންކަން؛

7.2. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރު ދުރުވިރިޔާން ޖިބްގަވްމަން އުދަސި އަބްދުﷲ ބަލީގެ ކޭސް ވެރިއޭކަން ބައްޔަންކުރުންތައް ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ރަނގަޅުކަން ނުވަތަ ނޫންކަން؛

7.3. ކޯޓު އަމުރަށް އެދުނުއިރު، އަމުރުގެ ދަރުން ހިޔާރަށްބަން ބާރުނުވި ތަކުއްޓާއި މައްޗުވާތީ، އަމުރަށް އެދުމުގައި ހުށަހަޅާފައިވާ މުއްދަތަށްވުރެ އިތުރު މުއްދަތަކަށް ދޫކުރުވޭތޯ ކަމަށް، އަދި ކޯޓު އަމުރު ނެރެފައިވާ ސަބަބަކީ ހުއްދަކުރާ މިންވަރަށްވުރެ އިތުރަކަށްކަމުގައި ވުމުން، އެ އަމުރު މުޅިއަކުން ބާތިލުވާ ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ރަނގަޅުކަން ނުވަތަ ނޫންކަން؛ އަދި

7.4. މައްސަލައިގެ ތަޙުޤީޤުގައި އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަން ޢަމަލުކުރައްވާ ކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ ރަނގަޅުކަން ނުވަތަ ނޫންކަން؛ މިއެވެ.

ކޯޓު އަމުރު އޮންނަ ގޮތް

8. މި މައްސަލައިގައި ސުވާލު އުފެދިފައިވާ ކުރިމިނަށް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރަކީ އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން ކުރިއަށް ގެންދިޔަ ތަޙުޤީޤެއްގައި އަބްދުﷲ ޢަލީގެ މައްޗަށް ކުރެވުނު ތުހުމަތުގައި ދެކެވެން، އަބްދުﷲ ޢަލީ ބޭނުންކުރާ މުބައިލް ފޯނުތަކާއި، ފޯނުތަކުގެ ބޭނުންކުރާ ސިމްކާޑުތަކާއި، މޯޑަމް ކާޑުތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ހިރާ މައުލޫމާތު (ޑޭޓާ) އާއި، އެ ފޯނުތަކުން ކޮށްފައިވާ އެންމެހައި މުވާސަލާތީ މުޢާމަލާތްތައް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަށް ލިބިގަތުމަށް އެދި ކޯޓު އަމުރަކަށް ހުށަހެޅުމުން، ނެރުއްވައިވާ އަމުރެކެވެ.

9. ކޯޓު އަމުރު ނެރުމުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތް ކަމުގައި ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮންނަ ގޮތަށް ބަލާއިރު، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 212 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)[8] ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރު ގެ އަލީގައި، ކޯޓު އަމުރު ހޯދަންޖެހޭ ހާލަތްތަކުގައި، އެ އަމުރަށް އެދުމުގައި އަދި އެ އަމުރު ކޯޓުން ނެރުމުގައި އަދި އެ އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭނީ ޝަރީޢަތްކުރުމުގާބޭ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދަށެވެ. އަދި ޝަރީޢަތްކުރުމުގާބޭ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 49 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި "ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާތަކަށް ކޯޓު އަމުރެއް ހޯދައިގެން ދެންވީ ނުކުރެވޭނެ ކަމެއް ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގައި ކޯޓުން ނެރޭ އެހެނިހެން އަމުރުތަކެއް އޮންނަންވާނީ މި ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ ނަމޫނާއާ އެއްގޮތަށެވެ" މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމުން، ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/188 ޤަޟިއްޔާގެ އަޣްލަބިއްޔަތު ރައުޔުގެ (ރ) ގައި

[8] ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 212 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި އޮންނަނީ "ޖިނާއީ ކުށް ކަނޑައެޅުމުގެ ހެއްކަށް ޤާނޫނުއަސާސީގައި ވަނީ ކަމެއް ކުރުމުގެ ހެއްކާ އުސޫލުތަކާއި ކަނޑައަޅައިދީފައިވާ ބާރުތަކުގައި ފިޔަވައި، މި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމަށްފަހު އިންސާނީ ކަންކަމުގައި އަމަލުކުރަންވާނީ ޤާނޫނާއި މި ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާ ގަވާއިދުތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށެވެ..." ކަމުގައެވެ.

ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން، ކޯޓުން ނުބެލޭ އެފަދަ އަމުރުތަކެއް އޮންނަންވާނީ އެ ގަވާއިދުގެ 13 ވަނަ ޖަދުވަލުގައިވާ ނަމޫނާއާ އެއްގޮތަށް ކަމަށް ބަޔާންޖެހެއެވެ.[9]

10. މީގެ މާނައަކީ، އެފަދައިން ހުއްދަ ދޫކުރަން ޤާނޫނު ތަސްދީޤުކުރާ އިދާރާއަކުން ކޯޓު އަމުރަކަށް އެދި ބާރުލުމުގައި، ކޯޓުން އަމުރު ނެރެފައިވަނީ ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލުގައި ހިމަނާފައިވާ ނަމޫނާ ނުވަތަ ފޯމާއި އެއްގޮތަށް ކަމުގައި ނުވާނަމަ، އެ އަމުރުގެ ބާރު ނުހިނގާނެތޯއެވެ؟ އަދި ނަމޫނާއާ އެއްގޮތަށް ނުވާ އަމުރުތަކަށް ނޫން އަމުރުތަކަށް ކޯޓުން ބަރުދަންދިނުމަ، އެކަމުގެ ސަބަބުން ކޯޓުން ނުރަނގަޅު ނަތީޖާތަކެއް ނިކުތުމަށް އެކަށީގެންވާ ކަމެއްތޯއެވެ؟

11. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ [illegible] [illegible]، ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ ނަމޫނާއާ އެއްގޮތަށް ތައްޔާރުކުރާ އަމުރު ނޫން އެހެން އަމުރުތަކުގެ ޤާނޫނީ ބާރު ހިނގާގޮތް، އަދި ޖަދުވަލުގައިވާ ގޮތް ނޫން ގޮތަކަށް ކޯޓު އަމުރު ނެރުއްވިނަމަ ޤާނޫނީ ނުރަނގަޅު ނަތީޖާ ނިކުމެދާނެ ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، އެ ކަމުގައި އެހެން ބަޔާންކުރުމުގެ އިތުރުން، އެއްވެސް ޝަރުޠެއް ދީފައިނުވެއެވެ.

12. ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 49 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަށް ބަލާލާއިރު، ކޯޓު އަމުރެއް ހުށަހެޅުން މުހިއްމު ނުކުރެވޭނެ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގައި ކޯޓުން ނުބެލި އެހެނިހެން އަމުރުތަކެއް އޮންނަންވާނީ ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ ފަދައިން ކަމުގައި ބުނުމުގެ މާނައަކީ، ކޯޓުން ނުބެލި އަމުރުގައި ހުރިހާ ޑީޓެއިލް އަދި ފޯމެޓް [illegible] ނަމޫނާއާ ކަމުގައި ބޭނުން [illegible] [illegible] ކަމުގައި ނުވެއެވެ. [illegible] [illegible] ބައްޓަންކުރުމުގެ ފޯމުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި "ފޯމުތަކުގައި ފުރިހަމަ ނަންބަރު ހިމަނައި، އެ ފޯމު ފުރިހަމަކުރާ އެ ފޯމުގެ ދަށުން

[9] މިއީ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަމޫނާއެވެ.

ޗާޖުޝީޓުގައިވާ ކުށެއްކަމުގައިވާނަމަ، އެ ކުށުގެ ނަމާއި، އުސޫލީގޮތުން ތަފާސީލުކުރުމާއި ބަދަލުތަކާއެކު، އެ ކުށް ފުރިހަމަވާ ރުކުނުތައް ބަޔާންކޮށެވެ." މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައިވުމުން، ކޯޓުން ނެރޭ އަމުރު އޮންނަން ޖެހޭނީ ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ ނަމޫނާއާއި އެއްގޮތަށް ކަމަށް ހައިކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަނޑައެޅުމަކީ ކޯޓު އަމުރުގައި ހުންނަންވާ މައުލޫމާތާއި ބެހޭ ގޮތުން ބުނެފައިވާ ބޭނުމެއްކަމުގައި ބަޔާންކޮށެވެ.

13. ސުޕްރީމްކޯޓުންބަލާއިރު ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ ނަމޫނާ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރާ އަޅާ ކިޔުމުން، ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ އަމުރުގައި ހިމެނޭ މައުލޫމާތުގެ ތަފްޞީލް ބައެއް މައުލޫމާތު، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގައި މަދުކަން ފާހަގަކުރެއެވެ. އަދި ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގައި، ނަމޫނާގައި ނުހިމެނޭ މައުލޫމާތުތަކެއް ހިމަނާފައިވާކަން ފާހަގަކުރެއެވެ. އެހެންކަމުން، ބޮޑުވެން ނަމޫނާއާއި އަމުރުގައި ހިމެނިފައިވާ މައުލޫމާތާއި ނުހިމަނާފައިވާ މައުލޫމާތު އެންގޭނެ ތާވަލެއް ހިމަނަމެވެ. ޓިކް ފާހަގަ ޖަހާފައި އޮތީ މައުލޫމާތު ހިމެނޭ ނަމައެވެ. އަދި ކްރޮސްގެ ޖަހާފައި އޮތީ މައުލޫމާތު ނުހިމެނޭ ނަމައެވެ.

މައުލޫމާތުގެ ތަފްސީލް	ނަމޫނާ	ކޯޓު އަމުރު
(1) އަމުރާއި ގުޅޭ މައުލޫމާތު		
އަމުރުގެ ބާވަތް	✓	✓
އަމުރަށް އެދުނު ފަރާތް	✓	✓
އަމުރު ރައްދުވާ ފަރާތް	✓	✓
ހަވާލާދޭ ފޯމު ނަންބަރު	✓	✓
މައްސަލައިގެ ބާވަތް	✓	✓
(2) ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހާގެ		
ފުރިހަމަ ނަން	×	✓
ދާއިމީ އެޑްރެސް	×	✓

މައުލޫމާތުގެ ތަފްސީލު	ނަމޫނާ	ކޯޓު އަމުރު
މިހާރު އުޅޭ އެޑްރެސް	✗	✓
ޕާސްޕޯޓް / އައި.ޑީ ކާޑު ނަންބަރު	✗	✓
ޖިންސު	✗	✓
އުމުރު / އުފަން ތާރީޚް	✗	✓
(3) ހޯދަން ބޭނުންވާ މައުލޫމާތާއި ލިޔެކިޔުންތަކާއި ތަކެތީގެ ތަފްސީލު	✗	✓
(4) މައްސަލައިގެ ތަފްސީލު	✗	✓
(5) ސަބަބު[10]	✓	✓
(6) ލިބިފައިވާ ހެއްކާއި ދަލީލާ	✓	✓
(7) ހަވާލާދީ ގާނޫނުގެ މާއްދާއާއި ކުށް	✓	✓
(8) މުއްދަތު[11]	✓	✓
(9) މައްސަލަ ބަލާ އިދާރާ / ސްޓޭޝަން[12]	✓	✓
(10) <u>މައްސަލަ ބަލާ މީހާގެ މައުލޫމާތު</u>		

10 ޤަވާއިދު 13 ގައިވާ ނަމޫނާގައި، އަމުރުގައި ބަޔާންކުރަންޖެހޭ މައުލޫމާތު ހިމަނާފައިވާއިރު، "ސަބަބު" ގެ ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިބާރާތެއް އެއްވެސް އިތުރު ތަފްސީލެއް ދީފައިނުވާކަން ފާހަގަކޮށްލަމެވެ. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގައި ހިމަނާފައިވާ މައުލޫމާތުގެ ތެރޭގައި ހިމަނާފައިވާ "ހޯދަން ބޭނުންވާ ސަބަބު" ގެ ދަށުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ވޯރަންޓް ތަޙުޤީޤުކުރާ އިދާރާއިން އަމުރު ހޯދަން އެދޭ ސަބަބެވެ. އެހެންކަމުން ފެންނަން ނެތީ، މިއީ ޤަވާއިދު 13 ގައިވާ ނަމޫނާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ "ސަބަބު" ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ.

11 ޤަވާއިދު 13 ގައިވާ ނަމޫނާގައި، އަމުރުގައި ބަޔާންކުރަންޖެހޭ މައުލޫމާތު ހިމަނާފައިވާއިރު، "މުއްދަތު" ގެ ގޮތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިބާރާތެއް އެއްވެސް އިތުރު ތަފްސީލެއް ދީފައިނުވާކަން ފާހަގަކޮށްލަމެވެ. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގައި ހިމަނާފައިވާ "އަމުރުގެ ބާރު ހިނގާނެ މުއްދަތު" ގެ ދަށުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ އެ އަމުރު ނެރޭ ވަގުތުން ފެށިގެން އެ ވަގުތަށް ހަމަ ދުވަހުގެ ކުރިން، އަމުރު ތަންފީޛު (execute) ކުރަންޖެހޭ މުއްދަތެވެ. ހުސްވާލު އުފެދިފައިވާ ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ އަމުރުގައި، އަމުރުގެ ބާރު ހިނގާނެ މުއްދަތުގެ ދަށުގައި އޮތީ "އަމުރު ނެރޭ ވަގުތުން ފެށިގެން 72 (ހަތްދިހަ ދޭއް) ގަޑިއިރު" މިފަދައިންނެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ އަމުރުގައި ހިމަނާފައިވާ "ތަކެތި ހިފެހެއްޓުމުގެ ހުއްދައިގެ މުއްދަތު" ގެ ދަށުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފޯނުން ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާއިން ދައުލަތުގެ ކަރުދާސް ކުރާ ތަކެތި އެފަރާތުގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ބެހެއްޓެން އެނގޭ ދުވަސް މުއްދަތެވެ. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ އަމުރުގައި، ތަކެތި ހިފެހެއްޓުމުގެ ހުއްދައިގެ މުއްދަތުގެ ދަށުގައި އޮތީ "މޯބައިލް ފޯނުތަކާއި، ސިމް ކާޑު ތަކެއް އެންޑް-ކްރިޕްޝަން ކޮމިޝަނުގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެނައީ ދުވަހުން ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) ދުވަސް" މިފަދައިންނެވެ. އަދި އެހެންކަމުން، އެންމެހައިސިއްޔަތަކުން ފެންނަން ނެތީ، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ އަމުރުގައި ނަމޫނާގެ ޤަވާއިދު 13 ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ "މުއްދަތު" ހިމެނޭ ގޮތުގައި ބެލެވެއެވެ.

12 ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގައި ބޭނުންކޮށްފައިވަނީ މި އިބާރާތެއް ނޫނެވެ. ކޯޓު އަމުރުގައި ޢާންމުކޮށް "މައްސަލަ ތަޙުޤީޤު ކުރާ ފަރާތް" މިފަދައިންނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، "މައްސަލަ ތަޙުޤީޤު ކުރާ ފަރާތް" ގެ ދަށުން ކޯޓު އަމުރުގައި ހިމަނާފައިވަނީ ތަޙުޤީޤުކުރާ އިދާރާގެ ނަމާއި އަދި ކަމާބެހޭ ސްޓޭޝަނުގެ ތަފްސީލެވެ. އެހެންކަމުން، ނަމޫނާގައި އަދި ކޯޓު އަމުރުގައި ބޭނުންކުރައްވާ އިބާރާތް ތަފާތު ނަމަވެސް، މިއީ ހަމަ އެއް މާނައެއް ދޭ ބެލެވެއެވެ.

މައުލޫމާތުގެ ތަފްސީލު	ނަމޫނާ	ކޮޕީ އަމުދު
ނަން	✓	✗
ސަރުވިސް ނަންބަރު	✓	✗
މަޤާމު	✓	✗
ސޮއި	✓	✗
(11) <u>ހުއްދަ ދިން ފަރާތުގެ މައުލޫމާތު</u>		
ނަން	✓	✗
ސަރުވިސް ނަންބަރު	✓	✗
މަޤާމު	✓	✗
ސޮއި	✓	✗
(12) އިތުރު ބަޔާން	✓	✓
(13) <u>އެހެނިހެން މައުލޫމާތު</u>		
ތާރީޚު	✓	✓
ގަޑި	✗	✓
ފޮނުވީގެ ނަން[13]	✗	✓
ފޮނުވީގެ ސޮއި	✓	✓
ސިއްކަ	✓	✓

14. މަތީގައިވާ ތާވަލަށް ބެލުމުން، ސަރުވިސްކޮމިޝަނުގެ ޗާޓާއި އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ ނަމޫނާގައި ހިމަނާފައިވާ މައުލޫމާތުގެ ތެރެއިން ކުރިމިނަށް ކޮޕީގެ އަމުދުގައި ހިމަނާފައި ނުވަނީ ހަމައެކަނި މައްސަލަ ބަލާ ދިޔަގެ މައުލޫމާތާއި ހުއްދަދިން ފަރާތުގެ މައުލޫމާތުކަން އެނގެއެވެ. ބޭނުން މައުލޫމާތަކީ ފުރިހަމަ ނުވަތަ ތަފްޞީލުކޮށް އެހެންވެސް އިދާރާއެއްގައި މައްސަލަ ބަލާ

13 ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ ނަމޫނާގައި ފޮނުވީގެ ނަން ހިމަނަންޖެހޭ ކަމުގެ އިޝާރާތެއް ކޮންމެހެން ނުވާކަން ފާހަގަކޮށްލަމެވެ. ނަމޫނާގައި އޮންނަނީ "ފޮނުވީ" މިދަރުން ލިޔެވިފައިވާ ތަނުގެ ދަށުގައި ފޮނުވީ ސޮއިކުރުމަށެވެ.

ޖީގެ އަދި އެކަމަށް ހުއްދަދިން ޖީގެ މަޢުލޫމާތެވެ. މީގެ، ކޯޓުގައި މައްސަލަ ބަލާ ފަނޑިޔާރުންގެ ތަފްސީލާއި ނުވަތަ ފަނޑިޔާރު އަމުރު ނެރުމުގައި އެ ފަރާތެއްގެ ހިއްސާއި ތުހުމަތު ނުވަތަ ހުއްދަ ކުރަންޖެހޭ ބަޔާންކޮށް މަޢުލޫމާތެއް ނޫނެވެ. އަދި މި މަޢުލޫމާތަކީ ޢާންމު އުސޫލުން، ކޯޓު އަމުރުގައި ހިމަނާ މަޢުލޫމާތެއް ނޫނެވެ. މީގެ ކޯޓު އަމުރަށް އެދި ހުށަހަޅާއިރު، ޤާނޫނު ތަންފީޒުކުރާ އިދާރާއިން ހުށަހަޅާ ފޯމުގައި އެނގޭ މަޢުލޫމާތު ކަމުގައިވިޔަސް، ކޯޓު އަމުރުގައި "ޝަރީޢަތް ފޯމު ނަންބަރު" (ނުވަތަ އަމުރަށްއެދި ހުށަހަޅާ ފޯމުގެ ނަންބަރު) ހިމަނާފައި އޮންނަކަމުން، އެ މަޢުލޫމާތަކީ އަމުރުގައި ހަވާލާދީފައިވާ ލިޔެކިޔުމުން ސާފުވާން އޮތް މަޢުލޫމާތެވެ.

15. ހަމަ އެއާއެކު، މިފަދައިވާ ތަފާސީލު ބެލުމުން، ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ ޖަދުވަލު 13 ގައިވާ ނަމޫނާގައި ކޯޓު އަމުރުގައި ހިމަނަން ޖެހޭ މަޢުލޫމާތުގެ ތެރެއިން، ކްރިމިނަލް ކޭސްގެ ކޯޓު އަމުރުގައި (1) ތުހުމަތު ކުރެވޭ ޖީގެ މަޢުލޫމާތު (ޖީގެ ތެރޭގައި ތުހުމަތުކުރެވޭ ޖީގެ ފުރިހަމަ ނަމާއި، ދާއިމީ އެޑްރެހާއި، މިހާރު އުޅޭ އެޑްރެހާއި، ޤައުމިއްޔަތު / އައި.ޑީ ކާޑު ނަންބަރާއި، ޖިންސާއި، އުމުރު / އުފަން ތާރީޚް) އާއި، (2) ކޯޓަށް ބޭނުންވާ މަޢުލޫމާތާއި ލިޔެކިޔުމާއި ތަކެތީގެ ތަފްސީލާއި، (3) މައްސަލައިގެ ތަފްސީލާއި، (4) [އަމުރު ނެރުން] ގެ އާއި؛ (5) ފަނޑިޔާރުގެ ނަން ހިމެނެއެވެ. މި މަޢުލޫމާތަކީ ޢާންމު އުސޫލުން ކޯޓު އަމުރުގައި ހިމަނަންޖެހޭ މަޢުލޫމާތެވެ. އަދި ޖީގެ ތުހުމަތެއް ވަކިން ހާއްސަކޮށް، ތުހުމަތު ކުރެވޭ ޖީގެ މަޢުލޫމާތާއި، ކޯޓު އަމުރު ގުޅުންހުރި ކޯޓަށް ބޭނުންވާ މަޢުލޫމާތާއި ލިޔެކިޔުމާއި ތަކެތީގެ ތަފްސީލަކީ، އެ މަޢުލޫމާތާއި ނުލައި މިފަދަ އަމުރެއް ފުރިހަމަވާން އަމުރުކުރުމުގައި ނުދެކެމެވެ.

16. މި ރައުޔުގެ 14 އަދި 15 ވަނަ ޕެރެގްރާފުގައިވާ ކަންކަން އެގޮތަށް ހުރުމުން، މި ރައުޔުގެ 9 ވަނަ ޕެރެގްރާފުގައިވާ ފަދައިން، ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 13 ވަނަ ޖަދުވަލުގައިވާ ނަމޫނާއާ އެއްގޮތަށް އަމުރު ނެރެފައި ނުވުމުގެ ސަބަބުން އެ އަމުރުގެ ބާޠިލު ނުވާނެކަން

ކުށުގައި ބެލުމަކީ ހަމަޖެހޭ ކަމަކަށް ނުވެއެވެ. އެއީ ނަޒަރުގައިވާ ގޮތަށް އަމުރު ނެރެފިނަމަ، (ތުހުމަތު ކުރެވޭ މީހާގެ މައްދާތަކާއި އަމުރުގެ ދަރުން ހުރަސް ބޭނުންވާ މައްދާތަކާއި ދިފާޢުކުރުމާއި ތަކާއިގެ ތަރުތީބު ހިފެހެއްޓުމަށް (ތަކާއިމެދު ހިތަންޖެހޭ ދުރަތުގެ މައްދާތަކުގެ ތަކާއި ނުހުރެއްސާ ކުރުމާއިވާ، އެ މައްދާތަކާއި ނުލައި ތަރުޖަމާ ކުރުމަކީ ދެކޮޅު ދީފާއީ ބަދަލުކުރެވޭ ކަމެއްކަމަށް ވާނެއެވެ. މި ބާރުތަކުގައި ކޯޓު އަމުރުގެ ޤާނޫނީ ބާރު ހިނގުމަށް ބޭރުވެއް އަޑުއަހައި، އެކަމުގެ މުއްދަތުގައި، ނުވަތަ އެކަމުގެ ސަބަބުން ޤާނޫނީ ނުރައްކާގެ ނިކުތާތަކުގެ އިރުޝާދަށް އޮތީ ގަވާއިދުގައިވާ ނަޒަރުގައިވާ ގޮތަށް އަމުރު ނެރުމުންނެވެ.

17. އެހެންކަމުން، މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮންނަ މާނައަށް ބެލުމުގެ އުސޫލުގެ އަލީގައި، ޝަރީޢަތްކުރުމާބެހޭ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 49 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަށް ބަލާލާއިރު، ކޯޓުން ނެރޭ އަމުރުތަކުގެ މުއްދަތުތަކާއި އެ ގަވާއިދުގެ 13 ވަނަ ޖަދުވަލުގައިވާ ނަމޫނާ އެއްގޮތަށް ކަމަށް ބެލުމާ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ މަގުސަދު ހާސިލުވާކަމުގެ ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.[14] އަދި މި ސަބަބަށްޓަކައި ޝަރީޢަތްކުރުމާބެހޭ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 13 ވަނަ ޖަދުވަލުގައިވާ ގޮތް އިސްތިސްނާ ކުރަންޖެހޭކަމުގައިވެސް ދެކެމެވެ.

18. ކަން މިހެން އޮތްނަމަވެސް، ކުރީގެ ބަޔާނާއި، ކޯޓު އަމުރުގައި ހުންނަންވާނެ ކަމަށް ޝަރީޢަތްކުރުމާބެހޭ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 13 ވަނަ ޖަދުވަލުގައިވާ ހުރިހާ މަޢުލޫމާތު، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގައި ނެތްކަމެވެ. އަދި މިއީ، އޭގެ ޒާތުން، އިޖުރާއީ ޣަލަތެއް (procedural error) ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

[14] ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 12 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި، "ކޮންމެ ޤާނޫނެއްވެސް، އެ ޤާނޫނަކީ އެ ޤާނޫނު ހެދުމުގެ ހިތްގައިމު ގަސްދާއި ބޭނުމަކަށް ފުދޭ ގޮތަށް، ޤާނޫނުގެ ތެރެއިން ދެމެހެއްޓޭ ގޮތުގެ ވާހަކަތައް، ނުވަތަ އެ ޤާނޫނުގައި ދީފައި އޮތް ހައްލުތައް ތަންފީޒުކުރުމަށް ފަސޭހަވާ ގޮތަށް ޤާނޫނު އެކަމަށް ތަރުޖަމާކުރަން ބަލާނެއެވެ..." ބަޔާންވެގެންވަނީ ގާނޫނުގެ ބޭނުން ފޫރުކުރުމެވެ.

19. ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/188 ޤަޟިއްޔާގައި ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒުގެ ރައުޔު (މީގެފަހުން "ޚިލާފުވި ރައުޔު") ގެ (ނ) ގައި ވާހަކަދެކެވިފައިވާ ފަދައިން، ޤާނޫނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު ހިންގުމުގައި ދިމާވާ ކޮންމެ އިޖުރާއީ އުސޫލަކީ އޭގެ ޖޯހަރުގައި، އެފަދަ އުސޫލުތަކުގެ ސަބަބުން، އެ އިޖުރާއަތަކާއި އެ އިޖުރާއަތާއި ގުޅިގެން އަމާޒުވާ ޙިމާޔަތްތަކަށް ނިޔާއާލާނުޖެހޭ ސަބަބެއް ނުވާނެ. މިފަދަ އިޖުރާއީ އުސޫލަކީ އެ އުސޫލަކާއި ވިދިގެން އަމާޒުވާ ޙިމާޔަތްތަކަށް ބާރުލިބިދޭކަމަށްޓަކަ އިޖުރާއީ އުސޫލުތަކަށް ނުވަތަ ޝަރުޠުތަކަށް ކަނޑައެޅުމުގައި ގެންގުޅޭ މިންގަނޑަކީ ބަލާއިރު، ސިޔާސަތު އިޖުރާއީ އުސޫލުތައް ހިންގާފައިވާ ނަމަވެސް، އޭގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން ޢަދުލުވެރިކަން ގެއްލޭފަދަ ޙާލަތެއް މެދުވެރިވެފައި ނުވާނަމަ، އިޖުރާއަތާއި ގުޅިގެން ޙައްޤުތަކުގެ މަޤްޞަދުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތުން ހާސިލުކުރަން އޮތް މަޤްޞަދަކީ، އިޖުރާއީ އުސޫލުތަކުގެ ސަބަބުން ކޯޓަކަށް ޢަދުލުވެރި ޝަރީޢަތެއް ނުހިނގާނެ ފަދަ އިންސާފާ ދެކޮޅު ކަމުގެ ގޮތެއްގައި ނުބެލޭނެއެވެ.[15]

20. އަދި މިހެންކަމުން، ޝަރީޢަތުގެ މަރުޙަލާގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤަވާޢިދުގެ ޤަވާޢިދު 13 ގައިވާ ނަމްބަރުގައި ހިމަނާފައިވާ މައުލޫމާތުގެ ތަފްޞީލު މައްސަލަ ބަލާ މީހާގެ މައުލޫމާތައް ހުށަހެޅި ދިން ފަރާތުގެ މައުލޫމާތު ކުރިމަތިލާ ކޯޓުގެ އަމުރުގައި ހިމަނާފައި ނުވުމަކީ، އެ އިޖުރާއީ އުސޫލުގެ ސަބަބުން، އެ އަމުރުގެ ބާޠިލުކަމާއި، އޭގެ ބާރަކާ އުނިކަމެއް އަންނަ ވަރަށް އުސޫލު ކަމުގައި އަރުވާން ނުދެކެމެވެ.

[15] ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (މަސްތުވާތަކެތީގެ ހަމަތައް ބެލެހެއްޓުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 12 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި، ޝަރުޢީ ކޯޓުތަކުގެ ބާރު ކަނޑައަޅާފައި، ޤާނޫނަކުން ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ނުކުރުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ހުރި ކަމެއް ބޭނުންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި މީގެ ދުރުމަތީގެ އެހެން ޤާނޫނުތަކުގައިވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތް. މިސާލަކަށް R v Guraj [2016] UKSC 65 އާއި R v Soneji [2005] UKHL 49 އާއި R v Knights [2005] UKHL 50.

ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ލިބިގެންވާ ތަކެއްޗާއި މައްދާމެދު

21. ޢަބްދުﷲ ޢަލީގެ މައްޗަށް ކުރެވުނު ތުހުމަތާއި ގުޅިގެން ކޯޓު އަމުރު [illegible] ހިފެހެއްޓުމަށް އެދިފައިވާ އޭނާގެ ފޯނާއި ފޯނުގެ ޕިން ނަންބަރު، ޕާސް ކޯޑު، ޕެޓަރން، ފިންގަރޕްރިންޓް، އަދި ފޭސް ރިކޮގްނިޝަން ކަމަށްވާއިރު، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ އަމުރުން ހިފެހެއްޓުމުގެ ހުއްދަ ދީފައިވާ ޢަބްދުﷲ ޢަލީގެ މޮބައިލް ފޯނުތަކާއި، ފޯނުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ސިމްކާޑުތަކާއި، މޮޑަމްތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ޕިން ނަންބަރު، ޕާސް ކޯޑު، ޕެޓަރން، ފިންގަރޕްރިންޓް، އަދި ފޭސް ރިކޮގްނިޝަން ކަމަށާއި، ފޯނުތަކާއި، ފޯނުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ސިމްކާޑުތަކާއި، މޮޑަމްތަކާއި ފޯނާއި [illegible] ކަމުގައިވީއިރު، [illegible] [illegible]، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުގެ ފަރާތުން ހިފެހެއްޓުމަށް އެދުނު ޢަބްދުﷲ ޢަލީގެ ކޮން ފޯނެއްކަން ބަޔާންކުރަން [illegible]، އަދި [illegible] ބޭނުންކޮށްފައިވާ ހުރިހާ މޮބައިލް ފޯނުތަކާއި، ފޯނުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ސިމްކާޑުތަކާއި، މޮޑަމްތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ޕިން ނަންބަރު، ޕާސް ކޯޑު، ޕެޓަރން، ފިންގަރޕްރިންޓް، އަދި ފޭސް ރިކޮގްނިޝަން ދިނުމަށް އަމުރުކުރުމަކީ ރަނގަޅު ނޫންކަމަށް އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު މައްސަލައިގެ ހައިކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ އަޣްލަބިއްޔަތު ރައުޔުގައި ބާތިލްކޮށްފައެވެ.

22. މި ނުކުތާއާއި ގުޅިގެން، ކޯޓު އަމުރު [illegible] [illegible]، [illegible] އެދުނު ކޮން ފޯނެއްކަން [illegible] [illegible] [illegible] ބަޔާންކުރަންޖެހޭ ކަމަށް [illegible] އަޣްލަބިއްޔަތު ރައުޔުގައި ބާތިލްކޮށްފައިވަނީ ކޮން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސީދާ އަދި ނުސީދާ [illegible] ލިބިގެންވާކަމުން، ހައިކޯޓުގެ އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ 25 ވަނަ މާއްދާއާއި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 2 ވަނަ

މާއްދާއާއި 36 ވަނަ މާއްދާއަށް ރިޢާޔަތްކުރުމެއްނެތި ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމުގައި އިސްތިއުނާފު ކުރި ފަރާތުން ބަޔާންކުރައްވާ.

23. އެހެން ނަމަވެސް، ޢަބްދުﷲ ޙަމީދު ފަރާތުން ބަޔާންކުރައްވަނީ ފޯނާއި ފޯނުގެ ޕިން ނަންބަރު، ޓޫތް ކޭސް، ޓޫތް ބްރަޝް، ފިންގަރޕްރިންޓް، އަދި ޑީއެންއޭ ރިޕޯޓްސްތަކުން ހޯދުނު އެހެން ވެސް އަމުދުގެ ދާއިރާ ފުޅާކަމަށް، ވަކި ވަކިން ހިފެހެއްޓި ތަކެތި ތަފްސީލުކޮށްދިނުމަކާނުލައި، ޢަބްދުﷲ ޙަމީދު މޮބައިލް ފޯނުތަކާއި، ފޯނުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ސިމްކާޑުތަކާއި، މެމޮރީކާޑުތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ޕިން ނަންބަރު، ޓޫތް ކޭސް، ޓޫތް ބްރަޝް، ފިންގަރޕްރިންޓް، އަދި ޑީއެންއޭ ރިޕޯޓްސްތަކުން ހޯދުމަށް އަމުރުކުރުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާ (ދައުލަތުގެ ވާޖިބު)[16] އާއި، 20 ވަނަ މާއްދާ (ހަމަހަމަކަން)[17] އާއި، 24 ވަނަ މާއްދާ (ޚާއްޞަ ދިރިއުޅުން)[18] އާއި ހިލާފުވާ ކަމަށާއި، ހައިކޯޓުގެ ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 69 ވަނަ މާއްދާ (ޙައްޤެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ނިގުޅައިގަންނަފަދަ ގޮތަކަށް ޤާނޫނުއަސާސީ މާނަނުކުރުން)[19] އާއެއްގޮތް ނިންމާފައިވާ ނިންމުމެއް ކަމަށެވެ.

24. ޢަބްދުﷲ ޙަމީ ބުނާގޮތުން، ކޯޓު އަމުރަށް ދެކޮޅުހެދުމުން ޢަބްދުﷲ ޙަމީދު އެއް ފޯނު ހުރުމަށް ކުރިމަތިވާތީ، އެހެން ފޯނު ގެނަ ފޯނު ހުރުމަށް އަމުރު ނެރުމުގައި، އަދި ހުރުމަށް ބަންދުކޮށް ވަކި

[16] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 18 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެބަހުރީ "މި ޤާނޫނުއަސާސީއާ އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރުމާއި، މި ބާބުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ޙިމާޔަތްކޮށް، ކުރިއެރުވުމަކީ ދައުލަތުގެ ވާޖިބެކެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

[17] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 20 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެބަހުރީ "ޤާނޫނުގެ ކުރިމަތީގައި، އަދި އެ މީހެއްގެ މައްޗަށް ޤާނޫނު ހިންގުމުގައި ކޮންމެ މީހަކީ ވެސް ހަމަހަމަވެގެންވާ މީހެކެވެ. އަދި ޤާނޫނުގެ ރައްކާތެރިކަމާއި، ޤާނޫނުން ލިބޭ ފައިދާތައް ހަމަހަމަކަމާއެކު ލިބިގަތުމުގެ ހައްގު ކޮންމެ މީހެއްގެ ވެސް އެބައޮތެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

[18] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 24 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެބަހުރީ "ކޮންމެ މީހެއްގެ ޚާއްޞަ އަދި އާއިލީ ދިރިއުޅުމާއި، ގެދޮރާއި، އަނެކުންނާ ކުރާ ގުޅުމާ ބެހޭ ސިއްރުތަކަށް އިޙްތިރާމްކުރުމުގެ ޙައްޤު ލިބިގެންވެއެވެ. ހަމަ ކޮންމެ މީހަކުވެސް، އަނެކުންގެ މި ޙައްޤަށް އިޙްތިރާމްކުރުމަކީ ވާޖިބެކެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

[19] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 69 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައި އެބަހުރީ "މި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ އެއްވެސް ޙައްޤެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް އުނިކުރެވޭ ފަދަ ޢަމަލެއް ކުރުމުގެ ޙައްޤު، ނުވަތަ އެފަދަ ޢަމަލެއް ކުރުމަށް ބާރުދޭ ގޮތަށް މި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ހިމެނޭ އެއްވެސް މާއްދާއެއް މާނަކުރެވޭނެ ގޮތެއް ނުވާނެއެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

ވަކި ތަކެތީގެ ތަފްސީލު ސާފު ނުވާގޮތަށް ޢަބްދުﷲ އަލީގެ މޮބައިލް ފޯނުތަކާއި، ފޯނުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ސިމްކާޑުތަކާއި، މެމޮރީކާޑުތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ޕިން ނަންބަރު، ޕާސް ކޯޑު، ޕާސް ޕެޓަރން، ފިންގަރޕްރިންޓް، އަދި ފޭޝަލް ރިކޮގްނިޝަން ދިނުމަށް އެންގުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީން ޢަބްދުﷲ އަލީއަށް ލިބިގެންވާ ޚާއްޞަ މިނިވަންކަމުގެ ޙައްޤާއި ޤާނޫނުން ރައްކާތެރިކަން ލިބިގެންވުމުގެ ޙައްޤަށް ބުރޫއަރާގޮތަށް، އަދި އެ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން ރައްކާތެރިކުރުމުގެ ކުރިން ދަރަޖައިގެ މައްޗަށް ހޯދަނަ އިޖްތިހާދީ ޒިޔާދަވާ ދަރަޖައަކުން ކަމަށެވެ.

25. އެހެންކަމުން، (1) ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ހިފެހެއްޓުނު ޢަބްދުﷲ އަލީގެ ތަކެތި ހިފެހެއްޓުނު ގޮތުން އާންމުގެ އަސާސީ ޙައްޤެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމަކަށް ހުރަސް އެޅިފައިވާތީ އާއި، (2) ކޯޓު އަމުރަށް އެދުމުގައި ކުރުމަށް އެދިފައިވާ ތަކެތީގެ އިތުރުން ޢަބްދުﷲ އަލީގެ ފޯނުތަކާއި އެންމެހާ ތަކެތި ކުރިމަށް އަމުރު ނެރުމަށް ކުރިމަތިލާފައިވާ ނުވަތަ ސަބަބުތަކާއި، (3) ކޯޓު އަމުރުގައި ކުރަން ބޭނުންވާ އެއީ ސަބަބު މައުލޫމާތު ތަފްސީލުކޮށްދީފައި ނެތި ފުރިހަމަކަން ކަމުގެ މައްޗަށް ބަލާފައި ދީ ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

<u>އަސާސީ ޙައްޤެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ހަނިވޭތޯ؟</u>

26. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ހިފެހެއްޓުނު ޢަބްދުﷲ އަލީގެ ތަކެތި ހިފެހެއްޓުނު ގޮތުން އޭނާގެ އަސާސީ ޙައްޤެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމަކަށް ހުރަސް އެޅިފައިވާކަން ބުނެ ޢަބްދުﷲ އަލީގެ ފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ނުކުތާއާއި ގުޅޭ ގޮތުން އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. މިގޮތުން، ޢަބްދުﷲ އަލީގެ ފަރާތުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 24 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ، އޭނާގެ ޚާއްޞަ ދިރިއުޅުމުގެ ޙައްޤާއި، ޤާނޫނުއަސާސީއާއި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 49 ވަނަ މާއްދާގެ އިން އޭނާއަށް ލިބިގެންވާ ޙުރުމަތުގެ ޙައްޤުގައި އުނިކަން އަރާފައިވާކަމުގައި ބުނެއެވެ.

27. އަބްދުﷲ އަލީ ބަޔާންކުރާ ފަދައިން އޭނާގެ އަސާސީ ޙައްޤުތަކަށް އުނިކަން އައިސްފައިވާކަން ނުވަތަ ނޫންކަމުގެ މައްސަލަ ބެލުމުގެ ކުރިން، އެފަދަ ޙައްޤެއް ލިބިދިނުމާއި މަނާކުރުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތައް އަލިއަޅުވާލާނަމެވެ. މިގޮތުން އަންނަނިވި ކަންކަން ފާހަގަކުރަމެވެ.

27.1 ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކޮންމެ އަސާސީ ޙައްޤެއްކަމުގައިވިޔަސް، ޤާނޫނުއަސާސީއާ ތަޢާރުޟުނުވާ ގޮތެއްގެމަތީން، ޙައްޤުތަކުގެ މަޤްޞަދާއި ޚިލާފުނުވާ ޤާނޫނަކުން، މިނިވަން، ޑިމޮކްރެޓިކް މުޖުތަމަޢެއްގައި މިފަދަ ބައެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ހިފެހެއްޓިދާނެކަމަށް ޔަޤީންކުރެވޭ މިންވަރަށް ހިފެހެއްޓިދާނެ ބައްޔަތުކަން ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި[20] ސާފު ބަހުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

27.2 އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން މަނާކުރުމުގައި ހެއްބަޓަކަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދެވަނަ ބާބުގައި ހިމެނޭ މާއްދާތަކުން އެކުގައި ކިޔަންޖެހޭކަމުން،[21] ޙައްޤުތައް މަނާކުރުމުގައި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 69 ވަނަ މާއްދާ ތަޠްބީޤު ކުރާއިރު، އެފަދައިން ޙައްޤުތައް ހަނިކުރެވިފައިވަނީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ތަޢާރުޟުނުވާ

[20] ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮންނަނީ "މި ބާބުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެންމެހައި ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން އިސްލާމްދީނުގެ އަސާސްތަކާ ޚިލާފުނުވާ ގޮތެއްގެމަތިން ކޮންމެ މީހަކަށް ލިބިގެންވާނެއެވެ. މި ޤާނޫނުއަސާސީ ކަށަވަރުކޮށްދެއެވެ. އަދި މިއިން އެއްވެސް ޙައްޤެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް އެއްވެސް މިންވަރަކަށް ހިފެހެއްޓޭނީ މި ޤާނޫނުއަސާސީއާ ތަޢާރުޟުނުވާ ގޮތެއްގެމަތިން، ޙައްޤުތަކުގެ މަޤްޞަދާއި ޚިލާފުނުވާ ޤާނޫނަކުން ނޫނީ ނުވާނެއެވެ. ޙައްޤުތަކުގެ މަޤްޞަދާއި ޚިލާފުނުވާ ޤާނޫނަކުން ވެސް އެއީ ޙައްޤެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް އެއްވެސް މިންވަރަކަށް ހިފެހެއްޓޭނީ، މިނިވަން، ޑިމޮކްރެޓިކް މުޖުތަމަޢެއްގައި މިފަދަ ބައެއް ނުވަތަ މިނިވަންކަމެއް ހިފެހެއްޓިދާނެކަމަށް ޔަޤީންކުރެވޭ މިންވަރަކަށެވެ." މިފަދައިންނެވެ.

[21] އަސާސީ ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން މަނާކުރުމުގައި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 16 ވަނަ މާއްދާއާއި 68 ވަނަ މާއްދާއާއި 69 ވަނަ މާއްދާގެ މުހިންމުކަމާއި، ޙައްޤުތަކާއި މިނިވަންކަން މަނާކުރުމުގައި ބެލެވުން މާއްދާތަކުގެ ތަޠްބީޤުކުރާ ގޮތް ހުށަހެޅިފައި ވާ ބޭނުން ކުރެވޭ ގޮތް ފާހަގަކޮށް އެންމެ ހާލު ބެލި ގޮތް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުން (ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2018/SC-A/40 ގެ ޝަރީޢަތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

މަޖިލީހުން ފާސްކުރާ ޤާނޫނަކުން ކަމުގައިވާނަމަ، އެއީ އެ ބައެއްގެ ދާއިރާ ހަނިކުރުމަށް އޮތް ހުއްދަ ގޮތެކެވެ.[22]

27.3 ދިވެހިރާއްޖޭގައި، އެއިރެއްގައި އަމަލުކުރާ ޖިނާއީ ކުށާއި އަދަބު ކަނޑައަޅާ ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން، ޖިނާއީ ކުށުގެ ތުހުމަތުކުރެވޭ މީހުންނާއި ގުޅޭ އަމަލުކުރުމަށް އޮންނަނީ، އާންމު އުސޫލުން، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިންނެވެ.[23] އަދި އެ ޤާނޫނުގައި (މިނޫން ކަންކަން ހިމެނޭ ގޮތުން) އާންމު ތަންތަނާއި އަމިއްލަ ތަންތަން ބަލައި ފާސްކުރުމުގައި، އެ ތަންތަން ވަށާލުމުގައާއި، މުދާ ހިފެހެއްޓުމުގައި އަމަލުކުރާނެ އުސޫލުތައް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން، މީހެއްގެ މައްސަލަ ކުށެއްގެ ތުހުމަތު ކުރެވިއްޖެނަމަ، ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އޭނާ އާއި އޭނާގެ އަމިއްލަ ތަންތަނާއި މުދާ ބަލައި ފާސްކޮށް، މުދާ ހިފެހެއްޓުމަކީ "ޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން" ނުވަތަ "ހުއްދަ ގޮތެއްގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން" ކުރެވޭކަމެއް ކަމުގައި ބަލަންޖެހެއެވެ.

(ހ) ޚާއްޞަ ދިރިއުޅުމުގެ ހައްޤު

28. އަބްދުﷲ އަލީގެ ވަކީލު ޤާނޫނު ތަންފީޒުކުރާ އިދާރާގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެންގޮސްފައިވަނީ އޭނާއަށް ޤާނޫނުއަސާސީގެ 24 ވަނަ މާއްދާއިން ލިބިދީފައިވާ ޚާއްޞަ ދިރިއުޅުމުގެ ހައްޤާއި ހިލާފަށް ކަމަށް އަބްދުﷲ އަލީ ބުނާނީ، މީހެއްގެ ހައްޤުތައް އުނިކުރެވޭނީ އެހެން ފަރާތްތަކުން އަމަލުކޮށްގެން އެކަން

[22] އިންޓަނޭޝަނަލް ކޮވެނަންޓް އޮން ސިވިލް އެންޑް ޕޮލިޓިކަލް ރައިޓްސްގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުންވެސް، ޚާއްޞަ ދިރިއުޅުމުގެ ހައްޤު ލިބިދިނުމުގައި ޤާނޫނު ހުއްދަކުރާ އިސްތިސްނާތަކާބެހޭ އެ މާއްދާއާގުޅޭ ގޮތުން ނެރެފައިވާ ޖެނެރަލް ކޮމެންޓް (CCPR General Comment No. 16: Article 17 (Right to Privacy), The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and Reputation) އިން އެނގެން އޮވެއެވެ.

[23] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ ޙުސައިން ޝަހާމް (ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2014/SC-A/18 ޤަޟިއްޔާ) ގައި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 24 ވަނަ މާއްދާއިން ލިބޭ ހައްޤަކީ، ކޯޓު އަމުރެއް ނުލައި ތަންތަން ވަދެ ބަލާ ފާސްކުރުމަކީ ޤާނޫނުގައިވާ ހުއްދަ ވެރިޔާއާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 47 ވަނަ މާއްދާ ހުއްދަ ކުރާ ގޮތަކަށް ޤާނޫނީ ގޮތުން ނުކުތާކުގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.

ޝަރުޢީ ކޯޓަކަށް ހުށަހަޅާނަމަ، ޖުމްލަތަކުން، މިވެނި ބައްޔާއި ހިލާފުވެއްޖެކަމުގައި ބެލުނުކަމުން ނުފުދެއެވެ. ހެކި ދިނުމުގެ ބައްޔާއި ހިލާފުވެއްޖެ ކަމަށް ބެލޭނަމަ، އެ ބައްޔާގެ ދާއިރާގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ (1) ހެކި ދިނުމުން، (2) ބާއިދީ ދިނުމުން، (3) ގޯތި ގެދޮރު، ނުވަތަ (4) ހެކި މުއާސަލާތު، މި އިން (މަދުވެގެން) ކޮންމެވެސް އެއް ކަމަކާއި އެ ބޭނާ ބެހުން ގުޅިގެން ޖެހެއެވެ.[24] އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލުން ކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކުރުން، އެ ހުކުމުން އުފުލުނު ބަރިސްކަންކަން ހުށަހަޅާތީން ޖެހެއެވެ. އުސޫލަކަށްވުރެ، ހެކި ދިނުމުގެ ބައްޔާ ގުޅިފައިވާކަން ބޭނުމަށް އިތުބާރު، މިފަދަ ތަޖުރިބާގެ އަބްދުﷲ އަރީފް ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައި ނުވެއެވެ.

29. އަބްދުﷲ އަރީފް ފަރާތުން އަށާރަ ޤާނޫނުއަސާސީން ކަނަވަރުކޮށްދިފައިވާ ބައްދަލުވަންކަށް ބުރު އަރާފަރާއިން އަމަލުކުރުމުގައި ބެލި، ޤާނޫނީ ހުއްޖަތާއި އެކަން އެފަދައިން ހަމަ ބަދަލުކުރެވޭނެ ހިނގާފައިވާކަން ކޯޓަށް ދައްކާދިނިފައި ނުވާތީ، އަދި އަބްދުﷲ އަރީފް ފޮނުވާފައި، ފޮނުވާކަމުގައި ބޮޑުންނާއި ސިފައިކަނާއި، މުޅި ރާއްޖޭގެ ބޭނުމަކަށް، އެ ތަޖުރިބާގެ ފިޔަ ނަގަންޖެހޭ، ލާރި ކާޑު، ލާރި ބޮޑުކަން، ފިޔަވަޅުހިފުން، އަދި ފޯސަލް ރިޕޯޓިސަސް ދިނުމަށް އަންގައި ކޯޓުފައިވާ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން ކޯޓަށް ހުށަހަޅައިގެން ކޯޓުފައިވާ ކޯޓު އަމުރެއް ގެނުވިދާނެ ކަމުގައިވާތީ، އަބްދުﷲ އަރީފް ރުހުމަކާއި ނުލައި ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން އެ ތަކެތި ކޯޓުގެ އަބްދުﷲ އަރީފް ހެކި ދިނުމުގެ ހައްޤުތަކަށް އުނިކަން އަންނަ ފަދައަކުން ކަނޑައަޅާ އަމަލެއްކަމުގައި ނުބެލެވެއެވެ.

(ނ) ހަނގުރާމުގެ ބައްޔާއި އަމިއްލަ ނަފްސާއި ދެކޮޅަށް ބަޔާންދިނުމުގެ ބައްޔު

[24] އެއީ މަތީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ކަމަކާއި ވެފައިވާ ހިލާފުވުމެއްކަން ބަޔާންކުރުން މުހިންމުވާނީ ބައްޔާގެ ދާއިރާ ކަނޑައެޅުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ތަފްސީލުކޮށްދެނެގަތުމަށެވެ. މިސާލަކަށް، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 24 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބައްޔާގެ ދާއިރާގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ގޯތި ގެދޮރާއި މުއާސަލާތާއި ގުޅިގެން ހުރި ކަމަކާއި ގުޅޭގޮތުން ކަމުގައި ބަޔާންކުރުމަށް ކަންކަން ތަފްސީލުކޮށްލާނެ.

30. އަބްދުﷲ ޢަލީގެ ފަރާތުން ދެން ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުގެ ފަރާތުން އަމަލުކުރި ގޮތުން، އެނާއަށް ޢިނާޔަ އިޤްރާރުގެ ޤާނޫނުގެ 48 އަދި 49 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ލިބިދޭ ހަނުހުރުމުގެ ޙައްޤާއި އަމިއްލަ ނަފްސާއި ދެކޮޅަށް ހެކިނުދިނުމުގެ ޙައްޤަށް އުނިކަން ލިބިފައިވާކަމަށެވެ.[25] މިކަން ތަފްސީލުކުރަމުން އަބްދުﷲ ޢަލީގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ، ޢިނާޔަ އިޤްރާރުގެ ޤާނޫނުގެ 49 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި، ހަނުހުރުމުގެ ޙައްޤުގެ ދާއިރާގެ ނުވަތަ އަމިއްލަ ނަފްސާދެކޮޅަށް ހެކިނުދިނުމުގެ ޙައްޤުގެ ތެރޭގައި، އެ ޤާނޫނުގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައިވާ ޙާލަތުގެ ދާއިރާއިން ބޭރުން، ވަކި އެއްޗެއް ހޯދާ ތަކެތި ނުވަތަ ވަކި ތަކެތި ހުށަހެޅުމަށް ނުވަތަ ތަޙުޤީޤަށްއެއް ނުވަތަ ޕްރޮސިކިއުޝަނެއް ނުވަތަ ތަކެތި ހުށަހެޅުން ނަންބަރުތަކެއް ނުވަތަ ވަކި އެކަމެއްޗެއް އެއީ އެކަމެއްޗެކޭ ބުނެދެއްޗެކޭ ސުވާލުކުރެވޭނެކަމުން، ކްރިމިނަލް ކޭސްގެ އަމުރުން އަބްދުﷲ ޢަލީއަށް ލިބިދެނީވާ ހަނުހުރުމުގެ ޙައްޤު ހަނިކޮށްފައިވަނީ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2017/HC-A/334 ޤަޟިއްޔާ[26] ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތާއި ޚިލާފަށް ކަމަށެވެ. މިހެންކަމުން، އަބްދުﷲ ޢަލީއާމެދު އަމަލުކޮށްފައިވަނީ ޢިނާޔަ އިޤްރާރުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހަނުހުރުމުގެ ޙައްޤުގެ ހުދޫދުގެ ތެރެއިންކަން ނުވަތަ ނޫންކަން ބަލަންޖެހެއެވެ.

31. ކޭހުގެ ތަޙުޤީޤުގައިވާ ކޮންމެ މަރުޙަލާއެއް، އެ މީހެއްގެ އަމިއްލަ ނަފްސާ ދެކޮޅަށް ހެކި ނުދިނުމުގެ ޙައްޤު ލިބިދެނެވޭކަމަށް ޢިނާޔަ އިޤްރާރުގެ ޤާނޫނުގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮވެއެވެ.[27] އަބްދުﷲ ޢަލީ މި ނުކުތާގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ، އެނާގެ ފަރާތުން ވަކި

25 އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ތެރޭގައި މި ނުކުތާ ހިމެނިފައި ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އަބްދުﷲ ޢަލީގެ ފަރާތުން އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކަށް ރައްދުދެމުން، އެނާގެ ހަނުހުރުމުގެ ޙައްޤު ހަނިކުރެވިފައިވާކަން ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި އިސްތިއުނާފު ކުރާ ހައިކޯޓުގެ ޤަޟިއްޔާގައިވެސް މިނުކުތާއާއި ގުޅޭގޮތުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ.

26 ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. އަބްދުﷲ ރިޔާޟް

27 ޤާނޫނުއަސާސީގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) އިން، މީހަކު ހައްޔަރުކުރެވޭ ހިނދު ނުވަތަ ބަންދުކުރެވޭ ހިނދު، ތިމާއަށް ކޮށްކަން އަންގައިދިނުން ފިޔަވައި، އިތުރު އެހެން އެއްވެސް މަޢުލޫމާތެއް ނުދީ ހަނުހުރުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބިދެއެވެ. އަދި ޤާނޫނުއަސާސީގެ 51 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި، ތުހުމަތު ކުރެވޭ ނުވަތަ އަމިއްލަ ނަފްސާދެކޮޅަށް ޝަރީޢަތުގައި ހެކިނުދިނުމުގެ ޙައްޤު ލިބިގެންވާކަން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

ގެއްލުމެއް ޢާއްމުކޮށް ނުވަތަ ވަކި ތަނެއް ހުޅުވާލާގޮތަށް ނުވަތަ ތަޅުދަނޑިއެއް ނުވަތަ ޕޯސްޓްމާރކެއް ނުވަތަ ތަޅެއް ހުޅުވާން ނަންބަރުތަކެއް ނުވަތަ ވަކި ގެކަޅުންބޭއްކަން ގެމީ ގޮތް ބެހެއްޓުން ނުޖެހޭނެކަމަށެވެ.

32. ޢަބްދުﷲ ޢަލީގެ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 49 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) އަކީ ހަނުހުރުމާއި އަމިއްލަ ނަފްސާ ދެކޮޅަށް ބަޔާން ދިނުން ކަމުގައި ނުވާ ނުވަތަ އެ ޙައްޤުގެ ތަރަހައިގެ ތެރޭގައި ނުހިމެނޭ ކަންކަން ބަޔާންކޮށްދިނުމާއި މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ އެއް ޙާލަތެވެ. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 49 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ) ގައި ބުނަނީ:

"ހަނުހުރުމުގެ ޙައްޤުގެ ދާއިރާގެ ތެރޭގައި، ނުވަތަ އަމިއްލަ ނަފްސާ ދެކޮޅަށް ބަޔާން ނުދިނުމުގެ ޙައްޤުގެ ތެރޭގައި، މި ޤާނޫނުގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޙާލަތުގެ ދާއިރާއިން ބޭރުގައި، ވަކި ގެއްލުމެއް ޢާއްމުކޮށް ނުވަތަ ވަކި ތަނެއް ހުޅުވާލާގޮތަށް ނުވަތަ ތަޅުދަނޑިއެއް ނުވަތަ ޕޯސްޓްމާރކެއް ނުވަތަ ތަޅެއް ހުޅުވާން ނަންބަރުތަކެއް ނުވަތަ ވަކި ގެކަޅުންބޭއްކަން ގެމީ ގޮތް ގެކަޅުންބޭއްކަން ބެހެއްޓުން ޖެހުމެއް ނުހިމެނެއެވެ."

33. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 48 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދާއިރާގެ ތެރެއަށް ހިމެނިކަމުގެ މިސާލެއް ބަލާއިރު، އެ އަކުރުގައި އޮންނަނީ:

"އެހެން ޤާނޫނެއްގައި އެހެން ގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައި ނުވާހިނދަކު، މާއްދީ ހެއްކެއްގެ ގޮތުގައި ޝަރީޢަތަށް ހުށަހަޅަންޖެހޭ އެއްޗެއް ހުށަހެޅުން އޮތް ހަމައެކަނި ގޮތަކީ، އެ އެއްޗެއް، ކުރުގެ ތަރުތީބުކުރަނިވި މިހާރު ގެނެސްދޭނަމުން، އޭގެ އަސްލުހުރިގޮތް ސާބިތުވެފައި ނުވަތަ އިނިވިޔާގެ ނިޝާން ނުވަތަ ހަރިގަނޑުގެ ބޭރުން ނުވާ ސާބިތުކުރެވޭ ނުވަތަ ހަރިގަނޑުގެ ތެރެއިން ނުވާ ސާބިތުކުރެވޭ ހުރިން ކުރުމުގައިވެފައި، އެ އެއްޗެއް އޭގެ އަސްލު ހުރިން އޮތް ބަލަހައްޓައިގެން، އެއިން ސާބިތުކުރެވޭ ނުދިނުމަށް، އަމިއްލަ ނަފްސާ ދެކޮޅަށް ބަޔާންނުދިނުމުގެ މިނަގައި ހިމެނިގެންވާ ކަމެއްނޫނެވެ."

މިފަދައިންނެވެ.

34. އެހެންކަމުން، އަމިއްލަ ނަފްސާ ދެކޮޅަށް ބަޔާނެއް ނުދިނުމުގެ މާނައިގެ ތެރޭގައި ކަމެއް ހިމެނޭނީ، ނުވަތަ އެ ޙައްޤުގެ ދާއިރާއިން ރައްކާތެރިކަން ލިބޭނީ ކުށުގެ ތުހުމަތާއި ގުޅިގެން ޝަރީޢަތަށް ހުށަހަޅަންޖެހޭ މާއްދީ ހެއްކެއް ތުހުމަތުގައިވާ މީހާއި ގުޅުވެން އޮތް ހަމައެކަނި ގޮތަކީ އޭނާގެ އަތުލިޔުމުގެ ސާމްޕަލެއް ނުވަތަ އިނގިލީގެ ނިޝާނު ނުވަތަ ހަށިގަނޑުގެ ބޭރުން ނަގާ ސާމްޕަލެއް ނުވަތަ ހަށިގަނޑުގެ ތެރެއިން ނަގާ ސާމްޕަލެއް ހޯދުން ކަމުގައިވާނަމަ އެވެ. އެ ޙާލަތުގައި، އެހެން ޤާނޫނުގައި އެހެން ގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައި ނުވާނަމަ، ކުށުގެ ތުހުމަތުގައިވާ މީހާގެ ހަށިގަނޑުން، އަމިއްލަ ނަފްސާއި ދެކޮޅަށް ބަޔާން ނުދިނުމުގެ ގޮތުން، އެ މަޢުލޫމާތު ނުވަތަ ސާމްޕަލް ދިނުމަށް އިންކާރުކުރެވިދާނެއެވެ. އެއީ ކުށުގެ ތުހުމަތުގައިވާ ޤާނޫނުން ލިބިދޭ ރައްކާތެރިކަމެކެވެ.

35. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގެ ސަފަޙަތުން އަބްދުﷲ އަލީގެ ހަވާލުކުރުމުގެ ބަޔާނާއި އަމިއްލަ ނަފްސާއި ދެކޮޅަށް ބަޔާން ނުދިނުމުގެ ބަޔާނަށް އުނިކަން އަތޮޅުއްޖެ ކަމުގައި އަބްދުﷲ އަލީ ބަޔާނުގައި، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުން ކުރިމަތިން އެދި، އަދި ކުރިއަށްދާ ތަޙްޤީޤާއި މަޢުލޫމާތަކީ އަބްދުﷲ އަލީ އާއި އަބްދުﷲ އަލީގެ މައްޗަށް ތުހުމަތުކުރެވުނު ކުށާއި ގުޅުވެން ހަމައެކަނި މާއްދީ ހެކި ނުހޯދާކަމާއި، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރު ނެރުނު އިރުޝާދު އަބްދުﷲ އަލީ އާއި އަބްދުﷲ އަލީގެ މައްޗަށް ތުހުމަތުކުރެވުނު ކުށާއި ގުޅުވެން ހެކި ވައި-ކްރޮމޯސޯމް ޕްރޮފައިލްގެ ރިޕޯޓުގައި ކުރިން ދިރާސާކުރާ ބެލުމުން އެނގެއެވެ.[28] އެހެންކަމުން، ކޯޓު އަމުރުން ހޯދުނު ތަކެއްޗާ މަޢުލޫމާތު ކޯޓަށްހުށަހެޅުނު އަބްދުﷲ އަލީ ބާރުވެރިކަމާ ފަރާތުން، ޙާލަތުގެ ހަވާލުކުރުމުގެ

[28] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު ރިޕޯޓުގެ ... (ނ) ގައި އަބްދުﷲ އަލީއާއި ... ވައި-ކްރޮމޯސޯމް ... ބައްލަވައިލެއްވުމެވެ.

ބައްޔާއި އަމިއްލަ ނަފްސާ ދެކޮޅަށް ބަޔާން ނުދިނުމުގެ ބައްދަލު އުނިކަން އަންނަ ފަދައަކުން ކަމުގައި ބެލުމުގެ ޖާގަ އޮތް ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

<u>ޙުކުމަށް އެދުން ތަކުރާރުކޮށްދެނީ ވިސް ތަކުރީ ކޯޓު އަމުރުގައި ހިމަނާފައިވުން</u>

36. ދެން އުފެދޭ ސުވާލަކީ، ޢަބްދުﷲ ޢަލީގެ ފަރާތުން ޙުކުމަށް އެއް އެދުން ޤާނޫނުގެ ފުރުޞަތުގެ މައްސަލަ ކުޅަދާނަ ފުރާނައިރު ޤާނޫނީ ގޮތުން ހުއްދަ ނޫން ނުވަތަ ސުވާލުއުފެދޭ ގޮތަކަށް އެވެ. އެއީ ބަރަބަރަށް ކޮންފައިލާކަމާއި ނޫނެކުމުގައި ހިސާބުއަރާފުކުރުން ފާސްކުރާގެ އަދުލުވެރިކަމާ ބަދަލުގައި ބާރުނުކުރެވިފައިވާ ފާހަގަކުރެވޭ އަދިވެސް މަސްއޫލިއްޔަތު ހަވާލުކުރެވިފައިވާ ބައެއް ފާހަގަކޮށްލަމެވެ.

37. ޖިނާއީ ތަޙުޤީޤާއި ގުޅޭ ކުރިމަތި މަސައްކަތްތަކުގެ ތެރޭގައި (ވަކި ޙާލަތްތަކެއްގައި ކޯޓުގެ އަމުރެއް ހޯދުމަށް ނުލިބި ކޯޓު އަމުރަކާއިނު) ބަލައި ފާސްކޮށް، ހުރި ހޯދައި، އެ ތަކެތި ބަލާއިރު ބެލެހެއްޓުމުގެ ބާރާއި ޖިނާއީ ތަންފީޒީ ކުރަމުން ދިޔަދަނޑި ތިބޭނެ ގޮތް މުއާމަލާތް ކުރުމަށް. އެގޮތުގެ ތަޙުޤީޤު ޤަވާޢިދު ލިބޭ މިންވަރަކުން ކުރާއި ތަޢުލީމީ ކުރުވުން ޖާގައަކަށް ހުޅުވައި ކޯޓަށް އެ ހައްޤުތަކުން ކުރަންޖެހޭ ކަމެއްގެ ތަކެއްގައި ބަލަހައްޓައެވެ.

38. ޖިނާއީ ތަޙުޤީޤު ކުރުމަށް، ހައްސާސް ތަޙުޤީޤުގެ ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގައި، އެ ކުރާއި ތަޙުޤީޤުކުރަމުން ދިޔަދަނޑި ވަކި ވަކި ހާލަތަކާ ކޮބައިކަން އަދި އެ ހާލަތު ހުށަހަޅާ ކޮންމެކަކަން އެނގިފައި އޮތަކާ މުސްތަޤުބަލާކާވެ. އެއީ ތަޙުޤީޤު ލިބޭ މައުލޫމާތުގެ ތެރެއިން ދަށްގޮސްވާ ކަންކާވެ.

39. އަދި، ޢާންމު އުސޫލުން ކޮންމެ މީހަކުވެސް ގެންގުޅޭ އެއް ފަރާތް ނަމަވެސް، ބައެއް މީހުން އެއް ފަރާތް ފެނު ވިސް ފަރާތް ގެންގުޅެއެވެ. އަދި މީހަކު ގެންގުޅޭ ކިބައެއް ފަރާތެއް ހާސިލުކުރަމަ، ނުވަތަ އެ މީހަކު އެއް ފަރާތް ފެނު ވިސް ފަރާތް ގެންގުޅޭކަން އެނގިނުމަ، ތަޙުޤީޤުކުރާ ކަނޑައި ގޮތް ހުރި ޙުކުމަށް ޢާންމު ފަރާތެއް ޙުކުމަކީ އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ.

40. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި، ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން އަމިއްލަ ތަނެއް ބަލައި ފާސްކުރުމުގައި ޤާނޫނު ތަންފީޒުކުރާ އިދާރާއަށް ލިބިދޭ އިތުރު ބާރުތަކުގެ (3) ވަނަ ނަންބަރުގައި، "ހެކީގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވިދާނެ އެއްޗެއް ނުވަތަ ކުށެއްކުރެވުނު ކަމާގުޅޭ މުދަލެއް އެތަނުގައި ހުރިކަމަށްވާނަމަ، އެ އެއްޗެއް އެ އިދާރާގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެނައުން" ހިމެނިފައިވާތީ، ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން ބަލާ ފާސްކުރުމުގައި، އަމުރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ތަކެތި ނޫން އެ ތަނުގައިވާ އެހެންވެސް އެއްޗެއް އެއީ ހެކީގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވިދާނެ އެއްޗެއް ނުވަތަ ކުށެއްކުރެވުނު ކަމާގުޅޭ މުދަލެއް ކަމުގައި ބެލުމުގައި އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް އޮތްނަމަ، އެ އެއްޗެއް އެ އިދާރާގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެންދިއުމުގެ ބާރު ލިބިދެއެވެ.

41. އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެންދިޔަ ތަކެއްޗާއި މައްސަލާތަކީ އަބްދުﷲ އަލީ ކުރިޔަކަށް ތުހުމަތު ކުރެވުނު ކަމާއި ގުޅޭ މުއާމަލާތްތަކެއް އާނާގެ ފޯނުން ކޮށްފައިވާކަމުގެ މައުލޫމާތު ލިބިގެން، އެ ތަކެއްޗާއި އެ ތަކެތީގައިވާ މައުލޫމާތު ލިބިގަތުމަށްޓަކައި، އެކަން ކޮށްފައިވަނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު ބަޔާންކުރާ އިޖުރާއަތުގެ ތެރެއިން، ކޯޓު އަމުރަކާއި އެއްކަން މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާތަކުން އެނގެއެވެ.

42. އެހެންކަމުން، މި މައްސަލައިގައި، އަމުރަށް އެދުން އިރު "ފޯން" މިފަދައިން ޢާއްމުކޮށް، "ފޯނުތައް" އިދާރާގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެންދިއުމުގެ އެއްވެސް ޤާނޫނީ ހުރަހެއް ނެތެވެ. އަދި އެ ތަކެއްޗަކީ ކޯޓު އަމުރުގައި އެކަން އެހެން ޚާއްޞަކޮށްފައި، އަދި ނެތް ނަމަވެސް، ޤާނޫނު ތަންފީޒުކުރާ އިދާރާއިން ބޭނުންވެއްޖެނަމަ، އެ ފަރާތުގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެންދެވޭނެ ތަކެއްޗެވެ. މިސަބަބަށް އެކަނި ބަލާ ނަމަވެސް، ކޯޓުގައި ފޯނެއް ލިބުމަށް އެދި ހުށަހަޅާފައިވިނަމަކާ، ކޯޓު އަމުރުގައި ފޯނުތައް ބެލުމުގެ ދަށަށް ގެންދިއުން ހިމަނާފައިވުމަކީ، އުސޫލީ ގޮތުން އެއްވެސް ފުށުއަރާފައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި،

އަމުރުގައި ބަޔާން ކޮށްފައިވާ ތަކެއްޗަކީ ފޯރުން ތަންފީޒުކުރާ އިދާރާއަށް، އަމުރުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ނެތްނަމަވެސް، ލިބިގަންނަވާން ތަކެތި ކަމުގައިވާތީއެވެ.

<u>ކޯޓު އަމުރުގައިވާ ތަކެތީގެ ތަފްސީލު</u>

43. ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ހިފަހައްޓަން އެދޭ ވަކި ފޯނެއް ބަޔާންކުރުމަކާއި ނުލައި މޯބައިލް ފޯނުތަކާއި، ފޯނުތަކުގައި ބޭނުންކުރާ ސިމްކާޑުތަކާއި، މެމޮރީކާޑުތަކާއި، އެ ތަކެތީގެ ޕިން ނަންބަރު، ޕޮކް ކޯޑު، ޕޮކް ޕެޓަރން، ފިންގަރޕްރިންޓް، އަދި ފޭސް ރިކޮގްނިޝަން ދިނުމަށް އަމުރުކޮށްފައިވަނީ ރަނގަޅަށް ނޫންކަމަށް އަށްގަބިއްޔަތު ރައްތުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

44. އަމުރުގެ ދަށުން ހިފަހައްޓަންޖެހޭ ތަކެއްޗަކީ ކޮބައިކަން ސާފުވާންޖެހޭ ކަމުގައިވުމުން ހުރަހަކާފައިވާ މިންކުރުމަށް ބަލާއިރު، މި ރައުޔުގެ 40 ވަނަ ޕެރެގްރާފްގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 34 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (3) ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން، ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން ބަލާ ޕާސްކޯޑުތަކުގައި، އަމުރުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ތަކެތި ނޫން އެތެރޭގައިވާ އެހެންވެސް އެއްޗަކާ ގުޅޭ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވިދާނެ އެއްޗެއް ނުވަތަ ކުށްކޮށްގެން ހޯދާފައިވާ މުދަލެއް ކަމުގައި ބެލެވިދާނެފަދަ އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް އޮތްނަމަ، އެ އެއްޗެއް އެ އިދާރާގެ ބެލުމުގެ ދަށުން ގެންދިއުމުގެ ބާރު ފުލުހުން ތަންފީޒުކުރާ އިދާރާއަށް ލިބިގެންވާނެ، ކޯޓު އަމުރުގައި އެކަށީގެންވާ މިންވަރެއްގެ ތަފްސީލު ހިމެނުންނަމަ – މިސާލަކަށް އަހުމަދުގެ ކޮމްޕިއުޓަރުތައް ނުވަތަ ޢަލީމުނައްވުގެ ނަންބަރުތައް، މިގޮތަށް ހިމެނުން އެއީ އަމުރުގެ ބޭނުމަށްބަލާއިރު ފުރިހަމަ މިންވަރެއް ކަމުގައި ދެކެމެވެ. އަދި ތަކެތީގެ ތަފްސީލު ހިމެނުމުގައި - މިސާލަކަށް 01 އެޕަލް 10 ގެ ހުދު ކުލައިގެ ފޯން، ނުވަތަ 01

ކިންގްސްޓަން 256GB ނަނޯ މެމޮރީ ކާޑު، މިފަދައިން ހިފެހެއްޓި ޑޭޓާގެ ތަސްވީރުތަކުގައި ނުހުރެއެވެ.[29]

ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ތަކެތި ހިފެހެއްޓުމުގެ މުއްދަތު

45. އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ހައިކޯޓުގެ ފަސްއިއްޔާއަށް ގޮތް ކަނޑައަޅުއްވައިދިން، އެ ކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ އަޣްލަބިއްޔަތުން ބަޔާންކުރައްވައި، ޤާސިމް އިބްރާހީމް ވ. މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސް[30] ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން، ސަރުކާރުގެ ދާއިރާގެ ދަށުން ހުއްދަވާ އެއްވެސް ކަމަކީ އެކަމަށް ކަނޑައެޅޭ ބޭނުމާ މިންވަރަށްވުރެ ދިގު ކުރެވުން ކަމެއް ނޫން ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އަދި މިގޮތުން އެ ގަޟިއްޔާގައި، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން ކޯޓު އަމުރެއް ނެރެދިނުމަށް އެދި ހުށަހަޅާފައިވާ ފޯމުގައި، އެ ފޯމުގެ ދަށުން ހިފަހައްޓަން އެދިފައިވާ ތަކެތި ހިފަހައްޓަން އެދިފައިވަނީ 12 (ބާރަ) ދުވަހުގެ މުއްދަތަކަށް ކަމުގައި ނަމަވެސް، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރުން އެ ތަކެތި 30 (ތިރީސް) ދުވަހުގެ މުއްދަތަށް ހިފެހެއްޓުމުގެ ހުއްދަ ދޫކޮށްފައިވަނީ ބޭނުމުން ޤާއިދާއާ ޚިލާފަށް ކަމުގައި ފާހަގަކޮށްފައެވެ. އަދި ސަރުކާރުގެ ދާއިރާގެ ދަށުން ތަކެތި ހިފެހެއްޓުމަށް އެދިފައިވާ މުއްދަތު އިތުރުކުރުމުގެ ބާރަކީ ފަނޑިޔާރަށް ތަޤްދީރީ ގޮތެއް ލިބިގެންވާ ބާރެއް ކަމަށް ބެލޭނެ

---

[29] ޔުނައިޓެޑް ސްޓޭޓްސް އޮފް އެމެރިކާގެ މައްސަލަތަކަށް ބަލާއިރު، Cassady v. Goering, 567 F.3d 628 (10th Cir. 2009) އާއި، United States v. SDI Future Health, Inc., 568 F.3d 684 (9th Cir. 2009) އާއި، United States v. Falon, 959 F.2d 1143 (1st Cir. 1992) އަށް ބަލާއިރު، މިއީ އެފަދަ މުއްދަތަކީ ގިނަ ކަން އެނގެއެވެ. އަދި އިންވެސްޓިގޭޝަނުގެ ޒަރޫރަތަކާހުރެ އެފަދައިން ހިފެހެއްޓުމަށް ގެންގުޅެވޭނެ މުއްދަތަކީ ސާފުވެ.

އިސްތިއުނާފު ޝަރީޢަތާ ފެޑަރަލް މައްސަލަތަކަށް ބަލާއިރު Groh v. Ramirez, 540 U.S. 551 (2004) މައްސަލަތަކަށް ބަލާއިރު، އެ މައްސަލަތަކުގައި ސާބިތު ވެފައިވާ ބައެއް ކަންކަން ދެނެގަނެވިފައެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެފަދައިން އެ މައްސަލައިގައި ނިންމާފައިވަނީ، ކޯޓު އަމުރަކު ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާ އި، އެއަށް ބަލާ ދިނުމުގެ ގޮތުން ހުށަހެޅި އެފަދަ ލިޔުންތަކާއި، ކޯޓު އަމުރުގެ ދަށުން ހިފެހެއްޓި ތަކެތި ބަލައިގަތުމަށް ބާރުލިބިފައިވާ ނަމަވެސް، ކޯޓު އަމުރުގައި އެއްވެސް ހިފެހެއްޓުމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ތަކެތީގެ ބާވަތްތަކާއި ފޮށިތަކުގެ ތަފްސީލު ބަޔާންކޮށްފައިވާ ނަމަވެސް، ކޯޓު އަމުރުގައި ނުވަތަ ހުށަހެޅުމުގައި ނުވަތަ އެއްވެސް ލިޔުމެއްގައި ނުވާތީ އެކަން ސާބިތުނުވެއެވެ.

[30] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2010/SC-A/19 ފަސްއިއްޔާ.

ޤާނޫނީ ހަމަޖެހުން ނެތިކަމަށްވެސް އެ އަދުލުވެރިކަމުގެ ޤަވާޢިދުތަކަށް ބާރުކާކުރުވެއްޖެއެވެ. އަދި މިކަންކަމުން މި ނުކުތާއާއި ގުޅިގެން، ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ފުލްބެންޗުގެ މަޝްވަރާ ބޭނުންވެއެވެ.

46. ޑޮކްޓްރިން ބުނާނަމަ، ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ފުލްބެންޗު ނުވަތަ ޖުޑީޝަލް އެހެން ނެސެސިޓީ (doctrine of necessity) އަކީ ވަކިއެއްޗަކާ ކަންކަމާއި ގުޅިގެންވާ ހާލަތުގެ ޖެހުން އަދި އިންސާނަކު ކުރިކަމާއި ނުލައި، ވަކި ޖެހިކަން ކަންކުރުމަކުން މަޖުބޫރުވާ ހާލަތުގައި ބޭނުންކުރާ މަބްދައުއެކެވެ. ޤާނޫނީ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ބަޔާނަށް، ނެސެސިޓީއަކީ ބައެއް ފަރުމާކުރުގައި ބޭނުންކުރާ ދަޢްވާއެކެވެ. ޤާނޫނީ ކަންކަމުގެ ބޭނުން، ޤާނޫނީ އެހެން ދާއިރާތަކުގައިވެސް (މިސާލަކަށް ޖިނާއީ) މި މަބްދައު ބޭނުންކުރެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއިން ކޮންމެ ދާއިރާއެއްގެ ތެރެއިން އެ މަބްދައު ތަޠުބީޤުކުރާ ގޮތުގެ ހާލަތްތަކުގައި ތަފާތުތަކެއް ހުރެއެވެ.

47. އިސްތިއުނާފުކުރާ މައްސަލައަކީ ޤާނޫނީ މައްސަލައެއްގައި ޝަރުޢީ އަމުރެއް ގުޅިގެން ނިންމުމާއި ކަމުގައިވާއިރު، އެ މައްސަލައިގެ އަޑުއެހުމުގައި ތަޢުލީމުދެއްވި ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން ހަވާލާދީފައިވާ ފަނޑިޔާރުގެ ނިންމުމާއި ގުޅުވައެވެ. އެއީ، ސުޕްރީމްކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރު ތަރުތީބު މަޖިލީހުގެ އެއްވެސް ކަމެއް ކޮންމެހެން ބޭނުންވާ ދިނުމަށްފަހު ފަދަ ކުރިއަށް ކަމެއް ނިންމުންކަމުގައި ވެސް، ކޮޅު އަދުލަށް ދުރުވެވާ މުއްދަތެއްގައި އިތުރު މުއްދަތެއް ފަނޑިޔާރު ދިފާޢުވާކަމަށް ބުނެއެވެ.

48. ޤާނޫނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން، ފަނޑިޔާރަށް އަމުރު ނެރުމުގައި ލިބިދިނުވާ ބާރުގެ ތެރެއިން، އަމުރު ނެރުމަށް އެދޭ މުއްދަތަށް ވުރެ މަދުން ނުވަތަ އިތުރަށް އަމުރުގެ މުއްދަތު ކަނޑައެޅުމަކީ ފަނޑިޔާރަށް ލިބޭ އިޚްތިޔާރީ ބާރެކެވެ. އެއީ ޤާނޫނީ ޤާނޫނުތަކުގައި އެ ނިންމުން ނިންމުމުގައި ފަނޑިޔާރު ރިޢާޔަތްކުރަން ޖެހޭކަން ބައްލަވާ ކަންކަމުގެ މައްސަލަތައް، އެ މައްސަލައިގެ ވަޒީފާ ކަންކަން ބެލުމަށްފަހު ފަނޑިޔާރު ކަނޑައަޅާ ކަނޑައެޅުމެކެވެ. ފަނޑިޔާރަށް އެ އިޚްތިޔާރު ލިބިގެން ނުވާ ކަމުގައި ބުނާނަމަ، މިސާލަކަށް، މިހާރުގެ ބައްދަލުގެ މުއްދަތު 10 (ދިހައެއް)

ދުވަހަށް އިތުރުކުރަން އެދުމުން، އެ މީހެއްގެ ބަންދުގެ މުއްދަތު 5 (ފަހެއް) ދުވަހަށް މަދު ނުކުރެވޭނެއެވެ. ނަމަވެސް އެ މުއްދަތު 14 (ސާދަ) ދުވަހަށް އިތުރު ނުކުރެވޭނެއެވެ.

49. މީގެ އިތުރުން، ޢަބްދުﷲ ޒަރީގެ ތަރިކައި ހިފެހެއްޓެވި ކޯޓު ޙުކުމުގެ ދަށުން ކަމުގައިވާތީ، ޙަމިއްލަ މުދާ ހިފެހެއްޓުމާއި ގެންގޮސް ޖިނާއީ އިޖްރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އެއްޗެހީގެ މައްޗަށް ބޭނުން މުހިންމެވެ. ޖިނާއީ އިޖްރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް ބަލާއިރު، އެ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ޅ) ގައި، ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން ހިފަހައްޓާ އަމިއްލަ އެއްޗެއްސަކީ ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ތަޙުޤީޤެއްގައި އެ އެއްޗަކީ ބޭނުންކުރެވިދާނެ ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ޝަރީޢަތުގައި ހެއްކެއްގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވިދާނެ، އަދި އެކަށީގެން ނިމުންދާނެ ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާގެ ބެލުމުގެ ދަށުގައި ބެހެއްޓުމަށް އެއްޗެހި ކުރުމުގައި ބަލަހައްޓަންޖެހޭނެއެވެ. އަދި ހިފަހައްޓާ އެއްޗެއް ބޭނުން ނިމުމަކަށް އައުމާއެކު (އެ އެއްޗަކީ ދިވެހިރާއްޖެއަށް ގެނައުން ނަމަވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ގެންގުޅުން މަނާ އެއްޗެއް ކަމުގައިނުވާނަމަ) ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާއިން އެ އެއްޗެއް އެ އެއްޗެއްގެ ވެރިފަރާތަށް އަނބުރާ ރައްދުކުރަންވާނެ ކަމުގައި އެ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ކ) ގައި އޮވެއެވެ. ކަން މިހެން އޮތް ނަމަވެސް، ހިފަހައްޓާފައިވާ އެއްޗެއް، ވަކި މުއްދަތަކަށް ހިފަހައްޓަން އަމުރުކުރުމަށް ކަމާބެހޭ ކޯޓަކަށް ފުށުއަރާ އެއްވެސް ބާރަކަށް ޤާނޫނީ ހުރަހެއް ނާންނާނެ ކަމުގައި ޖިނާއީ އިޖްރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 36 ވަނަ މާއްދާގެ (ވ) ގައި ސާފު ބަޔާން ކޮށްދީފައިވެއެވެ. އަދި މިހެންކަމުން، ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން ހިފަހައްޓާ މުދަލެއް، ހިފަހައްޓަން އެކަށީގެންވާ މުއްދަތެއް ކަނޑައެޅުމަކީ ފަސޭހަކަމެއް ނުބަދަ އިޚްތިޔާރީ ބާރެކެވެ. އެއީ، ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާއިން އެތަކެތި ހިފަހައްޓަން އެދުނު އެއަށްވުރެ ކުރު މުއްދަތަކަށް ކަމުގައިވިޔަސް ވެއެވެ.[31]

[31] އަމުރެއްގެ ދަށުން ހިފަހައްޓާ މުދާ ހިފަހައްޓާފައިވާނީ ފަސްޓޮރާޓަން އެކަށީގެންވާ މުއްދަތަކަށް ދިނުމަކީ ކުރީގެ ތަޙުޤީޤުގައިވާ މީހާއަށް ފައިދާކުރާކަން ވަކިވެފައިވާ އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ، އެ ތަކެއްޗަކީ ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ޝަރީޢަތުގައި ބޭނުންކުރެވިދާނެ އަދި އެކަށީގެން ނިމުންދާނެ ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާގެ

50. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޢަމަލުކުރެވެމުންދާ ޖިނާއީ އަދުލުގެ ނިޒާމުގެ ތެރެއިން މުދާ ހިފެހެއްޓުމާއި ގުޅޭގޮތުން ވަކި ތަރުތީބެއް އުސޫލުތަކާއި، އެކަމާއި ގުޅިގެން ފަސިޖެހާރުގެ އިޚްތިޔާރަކީ ކޮބައިކަން އެނގެން އޮތިއުރު، ސަރުކާރުގެ ތާއީދު މިކަމާއި ގޮތް، އަދި މިކަމުގެ މަސްއަލަ ތަބުޠީޤުކުރަންޖެހޭ ބާރަތެއް ގުޅިފައިވާ ކަމުގައި އަހުރެން ނުދެކެމެވެ.

އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުން އޮޅުވާލާފައިވޭތޯ؟

51. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރު ތަންފީޛުކޮށްދެއްވުމަށް ޢަބްދުﷲ ޢަލީއަށް ފޯނުން ގުޅައި، ތަޙުޤީޤުގެ ބޭނުމަށް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަށް ހާޒިރުވުމަށް އެންގި އެންގުމަކާއި ގުޅިގެން އެ ކޮމިޝަނަށް ހާޒިރުވުމުން ކަމަށާއި، އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމަށް ޢަބްދުﷲ ޢަލީ ހާޒިރުކުރި ތަޙުޤީޤުކުރުމުގެ ނަމުގައި އޮޅުވާލައިގެންކަމަށް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުގެ ފަރާތުން ބުނެފައިވާކަމަށާއި، އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމަކީ އެ ކޮމިޝަނަށް ލިބިގެންވާ ބާރެއް ކަމުގައިވާނަމަވެސް، އަދި މިބާރުތަކުގައި އަމުރު ތަންފީޛުކުރި ގޮތް ނޫންގޮތަކަށްވެސް އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަށް އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އޮތުމުން، ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ ކޯޓު އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމުގައި އެ ކޮމިޝަނުން ޢަމަލުކުރީ ނުނިޔަތެއް އޮވެގެންކަމާއި، އެ އަމުރު ތަންފީޛުކޮށްފައިވާ ގަޑިއަކީ ނޫންކަމުގައި، އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު މައްސަލައިގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނިންމުމުން ބިނާވި އަޑުއެހުމުގެ ތަރުތީބުގެ (ބ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

52. ހައިކޯޓުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ މި ނުކުތާގައި، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނުގެ ފަރާތުން ތަންފީޛުކުރުމުގެ ނަމުގައި އޮޅުވާލިކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައި އޮތީ، އެންޓި-ކޮރަޕްޝަން ކޮމިޝަނަށް ޢަބްދުﷲ ޢަލީ ހާޒިރުކުރެވުނު ދުވަހު (އަމުރު ތަންފީޛުކުރި ދުވަހު)، ޢަބްދުﷲ ޢަލީއާ އެއްވެސް

ބެލުމުގެ ދަށުގައި ބެހެއްޓިދާނެ ތަކެތި ކަމުގައި ވުމުން، ހިފެހެއްޓުނު ތަކެތީގެ ބޭނުން ނުނިމޭކަމަށް އެ އިދާރާއިން ބުނާނަމަ، ތަކެތި [illegible] ނުކޮށް ބެހެއްޓިދާނެ ބާރުތަކެއްވެސް ވުޖޫދުވުން އެކަށީގެންވާނެއެވެ.

ސުވާލެއް ކުރެވުނުތޯ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ހައިކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުން ސުވާލުކުރުމުން، އެ ދުވަހު ސުވާލުނުކުރާ ކަމުގައި އެ ކޯޓުސެޝަންގެ ފަރާތުން ބަޔާންކުރުމުން ކަމުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ފާހަގަކުރެވިފައެވެ. އަދި އަބްދުﷲ އަލީމާއި އެ ދުވަހު ސުވާލު ނުކުރާނަމަ، އަބްދުﷲ އަލީ ޙާޟިރުކުރުވުމަށް ތަރުތީބު ބޭނުމަށްޓަކައިވެސް ފަނޑިޔާރުން ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ސުވާލުކުރިކަމުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ފާހަގަކުރެވިފައެވެ.[32]

53. ތަރުތީބުން ޙާޟިރުކުރުމަށް އަންގައި، ކޯޓުސެޝަނަށް ޙާޟިރުކުރުމުން ސުވާލެއް ކުރުމަކާއި ނުލައި އަމުރު ތަންފީޒުކުރުމަކީ ޤަވާޢިދުތަކުގައި އެއްވެސް ތަފްސީލެއް ކަނޑައަޅާފައިވާތީ، ތަރުތީބުކުރުމާއި ސުވާލުކުރުމަކީ ދެކަމެއް ކަމުގައި، ތަރުތީބުކުރުމަކީ ހަމައެކަނި ސުވާލުކުރުން ނޫންކަމުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ބަޔާންކުރެއެވެ.

54. މި ނުކުތާއަށް ބަލާއިރު، ރަދީފުގައި[33] ތަރުތީބުގެ މާނައަކަށް އޮންނަނީ "ކަމެއްގެ ތަރުތީބު ހުރިގޮތް ބަލައިލުން" އެވެ. ޤާނޫނީ ރަދީފުގައި[34] ތަރުތީބުކުރުމުގެ މާނަގައި އޮންނަނީ "ކަމެއްގެ ތަރުތީބު ހުރި ބަލައިލުން ނުވަތަ އެކަމަކު ކުރާ ދިރާސާ" މިފަދައިންނެވެ. އެހެންކަމުން، ތަރުތީބުކުރުމަކީ ކަމެއްގެ ހަރުދަނާ ހުރިގޮތް ކުރާ ހުރިހާ ކަމަކާއި، ބަލާ ހުރިހާ ބެލުމަކާއި، ކުރާ ހުރިހާ ދިރާސާއެއް އޭގެތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެއްކަމެވެ.

55. ސުވާލުކުރުމަކީ ކޯބައިކަމުގެ މައްސަލަ ބަލާއިރު، ރަދީފުގައި ސުވާލުކުރުމުގެ މާނައަކީ "(1) އަނގައެއްގެ ފަރާތުން ޖަވާބަކަށް އެދި އެއްޗެއް ބުނުން؛ (2) އެއްޗެއް އެހުން" ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން، އެއީ ހަމައެކަނި ވަކި ކަމަކަށް ހަވާލާދީ ދިނުމެއްކަން ސާފެވެ.

32 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި 10 އޮކްޓޯބަރު 2019 ގައި ބޭއްވުނު ޝަރީޢަތުގެ އަޑުއަހުން (59:00)

33 Radheef.com

34 މޯލްޑިވްސް ލޯ އިންސްޓިޓިއުޓް އިން ނަޝްރުކުރި ޤާނޫނީ ރަދީފު (އޮކްޓޯބަރު ޗާޕު)

56. މަތީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ތަޢުރީފުތަކަށް ބެލުމުން ތަޙުޤީޤު ކުރުމުގެ ތެރޭގައި ސުވާލުކުރުން ހިމެނޭކަން ސާފެވެ. އަދި ކަމުގެ ޙަޤީޤަތް ހޯދުމަށް ކުރާ މަސައްކަތުގެ ތެރޭގައި ނުވަތަ ތަޙުޤީޤުގެ ތެރޭގައި ހަށި ހޯދުން ހިމެނޭ، ކޯޓު އަމުރެއްގެ ދަށުން، ކުށުގެ ތުހުމަތު ކުރެވޭ މީހާގެ ހިބައިން ހިޔޭގެ ގޮތުގައި ބޭނުންކުރެވިދާނެ ތަކެތި ހޯދުމީ ތަޙުޤީޤުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ ކަމެކެވެ.

57. ޖިނާއީ މައްސަލަތައް ތަޙުޤީޤުކުރުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވާ، ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާތަކަށް ކަމުގައިވެފައި،[35] ތަޙުޤީޤުގެ މަރުޙަލާގެ ތެރޭގައި ސުވާލުކުރުމާއި ހަށި ހޯދުން އަދި މިނޫންވެސް ތަޙުޤީޤު މަރުޙަލާގައި ކުރަންޖެހޭ އެހެނިހެންކަންކަން ހިމެނޭކަމުން، ހައިކޯޓުގެ އަޣުލަބިއްޔަތު ރައުޔުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަދައިން، ތަޙުޤީޤު ބޭނުންކުރަން ޢަބްދުﷲ ދީދީ އުސްމާން-ކްރިސްޓިޝަން ކޮމިޝަނަރ ބާސިރުކަން، ކޯޓު އަމުރު ތަންފީޛުކުރުމުގެ ގޮތުން އެހެން އަމުރުގައިވާ ތަކެތި ކޯޓަށް ހާޒިރުވުމަށް އެދުމާއިދެކޮޅަށްކަމުގައި ނުވަތަ ނިންމުނުއިރު އޮވެދާނެކަމުގައި ބަޔާން ސަބަބެއް އެކަށޭނަ އަދިއްޔަތުގެން ނުދެވޭނެއެވެ.

ނަތީޖާ

58. ކްރިމިނަލް ކޯޓުގެ އަމުރު ބާޠިލުކުރުމަށް ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/188 ޤަޟިއްޔާގައި ނިންމާފައިވާ މިމައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ކަމުގައިވީއިރު، ހައިކޯޓުގެ އެ ނިންމުން ބިނާވީ އަޣުލަބިއްޔަތު ރައުޔުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމާއި ދެކޭގޮތުން މި ޤަޟިއްޔާގައި އަހަރެން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންކަމުގެ އަލީގައި، ހައިކޯޓުގެ އަޣުލަބިއްޔަތު ރައުޔުގައި ޤާނޫނު ތަޙުޤީޤުކުރުމުގެ އުސޫލުތަކާއި ހުރިކަމުގައި ދެކޭތީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ އެ ނިންމުން ބާޠިލުކުރަންޖެހޭކަމުގައި ދެކެމެވެ.

[35] ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ).

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދުގެ ރައުޔު

59. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު އާއިޝާ ޝުޖޫން މުޙައްމަދުގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ރަޝީދު ހުސައިނުގެ ރައުޔު

60. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު އާއިޝާ ޝުޖޫން މުޙައްމަދުގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރަމެވެ.

ހުކުމް

ދެންފަހެ، އިސްވެ ބަޔާން ވެދިޔަ ކަންކަން އެކުލެވިގެން ހުރުމާއެކު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2019/HC-A/188 ޤަޟިއްޔާގެ ހުކުމް ބާޠިލްކަމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ކަނޑައަޅައި، ހުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މި ޤަޟިއްޔާ ބަލައި ހުކުމް ކުރީ:

ހުސައިން ޝަހީދު

އާއިޝާ ޝުޖޫން މުޙައްމަދު

(ރިޔާސަތު)

ޢަލީ ރަޝީދު ހުސައިން